RAPPORT

Stolta men inte nöjda

Rapport från Folkpartiet liberalernas valanalysgrupp

2010-11-15

Folkpartiet Liberalerna

Innehåll

Förord 5
1 Folkpartiet från valrörelse till valrörelse 6
1.1 Politikutveckling inom Folkpartiet … 7
1.2 … och fördjupat programarbete i Alliansen 8
1.3 Fokus på skolan under valrörelsen 8
2 Organisation och kampanj 9
2.1 Riksorganisationens kampanjorganisation 9
2.2 Interninformation 11
2.3 Utbildningar och informationsmaterial 11
2.4 Köpt reklam och kampanjmaterial 13
2.5 Webben och sociala medier 14
3 Valresultatet 16
3.1 Personval 16
3.2 Stora regionala skillnader 17
3.3 Folkpartiets väljarstöd i olika befolkningsgrupper 20
4 Vilka faktorer inverkade på valresultatet? 22
4.1 Ett blockpolitiskt val 22
4.2 Ändrad bild av vänster–högerskalan 23
4.3 Vilka sakfrågor avgjorde valet? 24
4.4 Ett tydligare parti 27
4.5 Hög rörlighet i väljarkåren 30
5 Orsaker till Folkpartiets valresultat 35
6 Rekommendationer för framtiden 40
7 Förslag till beslut 49

Sammanfattning

- Valet 2010 var ett utpräglat blockpolitiskt val och utvecklade sig till en folkomröstning om regeringen. Det höga förtroendet för Alliansens regeringsduglighet bidrog starkt till att Alliansen vann en storseger över vänsterblocket, även om egen majoritet inte uppnåddes.

- Valet 2010 var också ett mittenval. Aldrig tidigare har en valrörelse varit koncentrerad kring ett så smalt spektrum i politikens mittfält. Det har varit en stenhård konkurrens om de mittenväljare som ofta ser Folkpartiet som ett intressant alternativ.

- Vinnarfrågor för Alliansen var skolan, jobben, Sveriges ekonomi och skatterna. Defensivfrågor var däremot den sociala välfärden i allmänhet och sjukförsäkringen i synnerhet. Det var sjukförsäkringsfrågan som gjorde att Alliansen inte fick egen majoritet. Alliansens tydliga besked till landets pensionärer gjorde att frågan om pensionsskatten blev mindre central i valspurten än vad många hade väntat.

- Folkpartiet framstod i årets val som tydligare och mer profilerat än tidigare. En växande andel väljare ansåg att det var tydligt vad partiet ville, medan färre väljare uppfattade partiet som vacklande.

- Också i årets val var skolfrågorna en stor vinnarfråga för Folkpartiet. Även i integrationsfrågorna hade Folkpartiet relativt högt förtroende, men dessa frågor fick mindre utrymme i årets valrörelse.

- Sakpolitiskt fick Folkpartiet ojämförligt mest genomslag inom skolpolitiken, medan genomslaget var mer måttligt i andra i väljarnas ögon högt prioriterade valfrågor. Avsaknaden av en tydligt definierad ”andrafråga” i valrörelsen kan ha inverkat hämmande på partiets möjligheter att nå ut med ytterligare frågor vid sidan av skolan.

- Rörligheten bland potentiella Folkpartiväljare är hög, och tenderar att öka. Bakom den måttliga nettoförändringen av Folkpartiets valresultat ligger stora väljarströmmar till och från partiet. Detta förstärktes i årets val av att väljarna uppfattade skillnaderna mellan Allianspartierna som allt mindre.

- Trots Moderaternas stora ökning vinner Folkpartiet väljare från detta parti. Detta är ett nytt mönster – för det mesta brukar stora framgångar för Moderaterna motsvaras av tillbakagångar för Folkpartiet och vice versa.

- För tredje valet i rad nettovinner Folkpartiet väljare från Socialdemokraterna. Sedan valet 2002 har totalt 2 procentenheter i väljarkåren lämnat socialdemokratin för Folkpartiet. Omvänt uttryckt är mer än var fjärde Folkpartiväljare en tidigare socialdemokrat. Skolfrågan har stor betydelse för väljartillskottet från Socialdemokraterna, men även integrationspolitiken och (i basindustrilänen) energipolitiken kan ha spelat in.

- Folkpartiets väljarförluster till Centerpartiet och Kristdemokraterna inträffade plötsligt och i valrörelsens absoluta slutskede. Tydliga tecken talar för att stödröstning, som var särskilt stor i Stockholmsområdet, var en viktig faktor bakom detta väljarflöde.

- Folkpartiet gör en nettoförlust till Miljöpartiet i samma storleksordning som nettotillskottet från Socialdemokraterna. Även om FP förlorar färre väljare till MP än flera andra partier sker det påtagliga väljarflöden mellan FP och MP. Det är ett nytt fenomen, och har inte bara

att göra med miljöfrågor utan också med ett bredare komplex av värderingsfrågor som engagerar många liberalt tänkande människor.

- De stora regionala skillnaderna i Folkpartiets valresultat bör uppmärksammas. Partiet ökar i nio riksdagsvalkretsar av 29 och i 122 kommuner av 290. Detta har lett till en jämnare regional fördelning av Folkpartiets röstetal: vi har tappat i tidigare starka områden och gått framåt i tidigare svaga regioner.

Rekommendationer

- Folkpartiet är och ska vara ett tydligt borgerligt parti inom Alliansen, med skolan som viktigaste fråga och med huvudinriktningen på de breda, vardagsnära frågorna.

- Folkpartiets nuvarande partiprogram är från 1997 och är präglat av tiden efter Berlinmurens fall och nittiotalskrisen. Det är hög tid för ett nytt partiprogram med sikte på 2020-talet.

- Folkpartiets framgångar inom skolpolitiken hänger samman med att vi genom långsiktigt arbete har kunnat formulera en sammanhängande berättelse om vart den svenska skolan är på väg och vad den behöver vara i framtiden. Mer kraft behöver läggas på att skapa, och föra ut, sammanhängande analyser också på andra politikområden. När nya utspel hänger ihop med en bredare berättelse förbättras möjligheterna att skapa en ökad förståelse och nyfikenhet för Folkpartiets idéer.

- När det blir trångt mellan partierna på vänster–högerskalan, som i mångt och mycket handlar om ekonomi och plånboksfrågor, är det viktigt att även utnyttja det utrymme som finns i andra politiska dimensioner för att visa på ideologiska skillnader. Det finns många frågor där Folkpartiet inte har en mittenposition utan en ytterposition som ger oss möjlighet att lyfta fram liberala värderingar. Det finns utrymme för att göra mer för att påminna om att Folkpartiet alltid finns där när det gäller, när liberala kärnvärden är hotade.

- Folkpartiet bör se över den interna organisationen och förtydliga kraven på utbildning av förtroendevalda. Partiet bör överväga centralisering eller regional samordning av vissa viktiga funktioner som måste fungera i hela landet. Partistyrelsen bör inleda överläggningar med Liberala ungdomsförbundet om ömsesidiga strukturförändringar som bland annat kan underlätta övergången från Luf till Folkpartiet.

- Vid nästa riksdagsval bör en särskild riksvallista övervägas som komplettering till de valkretsvis fastställda listorna. En sådan kan fastställas av ett partiråd och användas gentemot utlandsröstande eller för att lyfta fram nationella kandidater med särskilt högt förtroende i vissa sakfrågor eller hos vissa väljargrupper.

Förord

Det hör till politikens plattityder att kalla ett val för historiskt. Varje riksdagsval är naturligtvis av största betydelse för landets politiska utveckling, och hör därmed på olika sätt hemma i historieskrivningen.

Men vi törs ändå hävda att årets riksdagsval kommer att skrivas in i historieböckerna med lite större bokstäver och lite kraftigare bläck än de flesta val. För första gången sedan Sverige blev en parlamentarisk demokrati blev en sittande borgerlig regering återvald. Detta säger något om det gamla socialdemokratiska maktmonopolet som nu definitivt har brutits. För Folkpartiets del blev dock valet en tillbakagång, från 7,5 procent till 7,1 procent.

Partistyrelsen tillsatte den 7 oktober 2010 en valanalysgrupp med uppdraget att utvärdera partiets valrörelse, dess valresultat samt komma med förslag inför kommande valrörelser. Till medlemmar i analysgruppen utsågs riksdagsledamoten Christer Nylander (ordförande), regionrådet Jonas Andersson, direktör Maria Arnholm, oppositionsrådet Mathias Sundin, landstingsrådet Maria Wallhager samt ombudsmannen Lena Åberg. Gruppen har till sig adjungerat Liberala ungdomsförbundets ordförande Adam Cwejman. (Jonas Andersson har av tidsskäl inte kunnat delta i gruppens arbete.) Som sekreterare i gruppen har tjänstgjort Martin Andreasson. Gruppen har haft sex sammanträden, varav två telefonsammanträden.

En viktig del i gruppens arbete har bestått i att skaffa ett så brett kunskapsunderlag som möjligt. Valanalysgruppen har, förutom att gå igenom och djupanalysera den offentliga valstatistiken, inventerat en mängd offentligt tillgängliga opinionsundersökningar samt olika mätningar och studier som tillkommit på Folkpartiets initiativ. Vidare har vi genomfört ett antal djupintervjuer med centralt placerade personer i och utanför Folkpartiet.

När det gäller faktasammanställningar om Folkpartiets egna aktiviteter under valrörelsen har vi fått ovärderlig hjälp av partianställda med ansvar för olika funktioner. En del av dessa sammanställningar har återspeglats i själva rapporten medan andra har legat till grund för gruppens interna diskussioner. Vi har vidare fått diskussionsinlägg från människor som befinner sig längre ifrån partiets nuvarande kärna och som därmed kunnat bidra ur ett utifrånperspektiv. Till alla som bidragit vill vi rikta ett stort tack.

Valanalysgruppen har även genomfört tre olika enkäter där olika grupper ombetts ge synpunkter på Folkpartiets valrörelse 2010. Den mest omfattande enkäten gick till 1 088 folkpartister som i kraft av sin position kan betecknas som nyckelpersoner i valrörelsen: gruppledare och ordförande på olika nivåer, kommun- och landstingsråd, riksdagsledamöter och toppkandidater, anställda m.m. Trots den korta svarstiden erhölls en svarsfrekvens i denna enkät på 37,8 procent.

En annan och mer kortfattad enkät riktades till samtliga övriga partimedlemmar till vilka Folkpartiet hade fungerande e-postadress. Denna enkät nådde 8 999 personer och hade en svarsfrekvens på 24,8 procent, vilket är mer än vad som uppnåddes vid motsvarande enkätutskick inför valanalysen 2006 (då den sammanlagda svarsfrekvensen för nyckelpersoner och medlemmar var 20,9 procent). Med tanke på den heterogena målgruppen och den korta svarstiden får det alltså betraktas som tillfredsställande. Den tredje enkäten riktades till allmänheten i stort och var åtkomlig via en klickbar länk på Folkpartiets webbplats under en dryg veckas tid. Denna enkät besvarades av 87 personer, vilket gör att dess resultat måste tolkas mycket försiktigt. Vi har ändå inkluderat något enstaka resultat även från denna enkät i vår rapport.

Valanalysgruppen redovisar härmed sina slutsatser och förslag. Gruppen står enigt bakom innehållet i denna rapport.

1 Folkpartiet från valrörelse till valrörelse

För att rätt beskriva ett partis utgångsläge inför ett val kan man inte låta själva valrörelsen bli berättelsens startpunkt. Förutsättningarna formas i allra högsta grad av vad som hänt inom partiet under hela mandatperioden, vad som åstadkommits politiskt och organisatoriskt – och naturligtvis först och främst av vilka samhällsförändringar som inträffat.

Det låter sig inte göras att återge hela den berättelsen i denna valanalys.[1] Men låt oss ändå skissartat beskriva de allra viktigaste elementen i Folkpartiets resa från valnatten 2006 fram till årets val.

För Folkpartiets del blev det en hårdhänt start på mandatperioden. Tillsammans med våra tre kolleger i Allians för Sverige återtog vi äntligen regeringsmakten efter tolv år i opposition, men detta skedde efter en valrörelse som för Folkpartiets del resulterade i en kraftig tillbakagång från 13,4 till 7,5 procent.

Regeringsbildningen ledde fram till att liberala statsråd fick ansvar för ett antal centrala politikområden. Partiledaren Lars Leijonborg blev utbildningsminister med ansvar för forskning och utbildning, Jan Björklund blev skolminister, Cecilia Malmström EU-minister och Nyamko Sabuni integrations- och jämställdhetsminister. Detta innebar att Folkpartiet fick ministeransvar för många av de sakfrågor som partiet prioriterat inför valet.

Eftervalsdebatten inom Folkpartiet komplicerades av den dataintrångsaffär som briserade i början av september 2006 och som på olika sätt involverade flera nyckelpersoner inom partiet och ungdomsförbundet, däribland den dåvarande partisekreteraren. Dataintrångsaffären ledde till att partistyrelsen tillsatte en särskild etikkommission och inledde ett långsiktigt arbete för att stärka diskussionen om etikfrågor i partiet. Att affärens rättsliga efterspel avslutades först i slutet av april 2007 (då de personer av de åtalade som verkat inom Folkpartiet friades) bidrog till att göra den interna eftervalsdebatten både plågsam och utdragen.

En internt mycket påtaglig följd av valresultatet var att Folkpartiet tvingades att kraftigt krympa den egna organisationen samtidigt som partiet skulle bemanna ett stort antal nya politiska tjänster i departementen. Att samtidigt dra ner och expandera var en svår men nödvändig process. Det dröjde ett antal månader innan alla nyckelfunktioner blivit bemannade.

Den första tiden efter valet handlade därför om att snabbt sätta i gång det reformarbete som Alliansregeringen fått väljarnas mandat att genomföra, samtidigt som partiet stabiliserade sin interna organisation och växte in i de nya förutsättningarna. Partistyrelsen var dock angelägen om att också idéutvecklingen snabbt skulle komma i gång, och startskottet för det politiska utvecklingsarbetet blev partirådet den 1 december 2006, när partistyrelsedokumentet ”Vision Sverige 2014” presenterades och tre nya arbetsgrupper tillsattes på områdena integration, klimat och det som kallades för ”det klämda Sverige” (alltså heltidsarbetande medelinkomsttagare som kläms tidsmässigt mellan kraven på jobbet och i privatlivet).

Både eftervalsdebatten och den långsiktiga mobiliseringen inför nästkommande val påverkades också av diskussionen om personfrågor i allmänhet och partiledarfrågan i synnerhet. Denna diskussion ledde fram till att partiledaren Lars Leijonborg den 23 april 2007 meddelade att han inte ställde upp till omval. Partiledarskiftet fullföljdes vid det ordinarie landsmötet den 6–9 september

[1] För den intresserade är i stället Folkpartiets valhandbok 2010 en bra sammanfattning av Folkpartiets politiska reformarbete inom Alliansregeringen under mandatperioden. Information om Folkpartiets organisationsarbete finns i partistyrelsens verksamhetsberättelser till landsmötena 2007 och 2009. Samtliga dessa dokument är åtkomliga via Folkpartiets webbplats.

i Västerås, då Jan Björklund valdes till ny partiledare. I samband med partiledarskiftet övertog Jan Björklund även titeln som utbildningsminister, medan Lars Leijonborg fortsatte som högskole- och forskningsminister. Vid samma landsmöte behandlades också tre sakpolitiska rapporter om jämställdhetspolitik, psykiatri respektive kulturpolitik.

1.1 Politikutveckling inom Folkpartiet …

Under 2008 och 2009 gick arbetet med att utveckla Folkpartiets sakpolitiska positioner in i en intensivare fas. Detta resulterade i att ett växande antal rapporter och programförslag kunde underställas landsmöte och partiråd för beslut. På partirådet den 3–4 oktober 2008 behandlades rapporter från den integrationspolitiska och den klimatpolitiska arbetsgruppen samt en integritetspolitisk rapport.

Inför Europavalet antogs den 6–7 februari 2009 ett nytt Europapolitiskt program. Folkpartiet gick till val tydligt profilerat som Sveriges mest Europavänliga parti, och valet blev också en stor framgång – Folkpartiet ökade nästan 4 procentenheter, från 9,9 procent år 2004 till 13,6 procent år 2009. Detta innebar att Folkpartiet ökade från två till tre mandat. Olle Schmidt fick på nytt sällskap i Bryssel och Strasbourg av Marit Paulsen, som gjorde comeback i parlamentet, och även av nyvalda parlamentarikern Cecilia Wikström.

Den 11 juni 2009 meddelade Lars Leijonborg sin avgång från posten som högskole- och forskningsminister. Han efterträddes den 17 juni av riksdagsledamoten Tobias Krantz.

Vid landsmötet i Växjö senare samma höst, den 19–22 november 2009, behandlades inte mindre än nio olika programförslag: jämställdhetspolitik, entreprenörskapspolitik, arbetsmarknadspolitik, rättspolitik, integrationspolitik, utbildningspolitik, klimatpolitik, barnpolitik och äldrepolitik. Därtill beslutade partiledningen om en uppdatering av det tidigare miljö- och naturvårdsprogrammet.

Inför landsmötet blev det också känt att EU-ministern Cecilia Malmström var regeringens kandidat till posten som svensk EU-kommissionär. Hon avgick ur regeringen den 22 januari 2010 och efterträddes den 2 februari av riksdagsledamoten Birgitta Ohlsson.

Under själva valåret trappades tempot i politikutvecklingen upp ytterligare. I mars 2010 tillsattes elva nya arbetsgrupper som skulle bidra med konkreta förslag till Folkpartiets valmanifest. Dessa grupper omfattade områdena skola/utbildning, kultur (inklusive nya medier och upphovsrätt), integration, klimat och energi, naturvård, havsmiljö och biologisk mångfald, äldre, barn och personer med funktionsnedsättning, arbetsmarknad, rättspolitik, försvars- och säkerhetspolitik, jämställdhet samt småföretag. Som en etapp i detta arbete antogs ett jobb- och tillväxtpolitiskt programdokument vid ett partiråd i Uppsala den 30 maj 2010, varefter partistyrelsen fastställde Folkpartiets valmanifest den 13 augusti.

I samband med valmanifestet antog partistyrelsen också Folkpartiets fyra främsta prioriteringar inför budgetarbetet 2011: lärlingsanställningar för unga upp till 23 år, en halv miljard till elevhälsan, ökat självbestämmande för äldre i äldreomsorgen samt att det första steget tas mot ett återförstatligande av skolan.

Sammantaget användes alltså mandatperioden till ett politiskt förnyelsearbete och en idéutveckling som spände över ett mycket stort antal områden. Enbart de programarbeten som redovisats ovan innebär att Folkpartiet utvecklat sin politik på uppåt ett tjugotal områden, i flera fall vid upprepade tillfällen: arbetsmarknad, barnpolitik, energipolitik, entreprenörskap och småföretagande, Europafrågor, försvars- och säkerhetspolitik, handikappfrågor, integration, integritet, jämställdhet, klimatfrågor, kulturpolitik, mediepolitik och upphovsrätt, miljö- och naturvård, psykiatri,

rättsfrågor, skola och utbildning samt äldrepolitik – den ämnesmässiga bredden är betydande. Till detta kommer de rapporter som fortlöpande togs fram under partiledningens överinseende och som handlade om allt från hbt-frågor till vårdpolitik.

1.2 … och fördjupat programarbete i Alliansen

Parallellt med Folkpartiets egen idéutveckling intensifierades också samarbetet inom Alliansen. Vid partiledaröverläggningarna i Varberg i oktober 2008 enades partierna om att inleda fördjupningen av Allians för Sverige med sikte på valet och nästa mandatperiod. Ett besked som då gavs var att Allians för Sverige i valrörelsen 2010 skulle möta väljarna med ett valmanifest som var lika tydligt som i föregående val. Som ett led i denna process tillsattes en arbetsgrupp för att utarbeta grunderna och ett konkret reformprogram för den ekonomiska politiken för nästa mandatperiod.

Denna kompletterades sedan med en valplattformsgrupp, med uppgift att ta fram ett underlag som definierar vilka utmaningar Sverige kommer att stå inför 2010, samt tio reformarbetsgrupper för olika politiska sakområden: hälso- och sjukvård, rättsväsende, miljö och klimat, entreprenörskap, jämställdhet, familjepolitik, utbildningspolitik, äldrepolitik, kultur- och idrottspolitik samt utrikes- och försvarspolitik. Dessa tio arbetsgrupper spände tillsammans över betydligt fler politiska områden än de sex alliansarbetsgrupper som arbetade inför valet 2006.

De olika reformarbetsgrupperna presenterade sina slutrapporter successivt under våren och sommaren 2010, varefter Alliansens valmanifest – det så kallade Jobbmanifestet – offentliggjordes den 27 augusti.

1.3 Fokus på skolan under valrörelsen

Folkpartiet gick alltså in i valrörelsen med ett brett batteri av egna förslag över hela det politiska fältet. Samtidigt kan den iakttagelsen göras att de tunga Folkpartiinitiativen tenderade att vara allt mer inriktade på partiets starkaste fråga – skolfrågan – ju närmare valdagen kom. Under juni och juli månad gjordes exempelvis centrala utspel på områden som skattepolitik, miljö- och naturvård, äldrefrågor och hbt-politik. Från augusti och framåt gjordes visserligen viktiga utspel om bland annat rättspolitik och ungdomsarbetslöshet, men framför allt kom en strid ström av initiativ med skola och utbildningsfrågor som den röda tråden: skolk, föräldraansvar, klädregler, vinst och bonusar i friskolor, betyg från sjätte klass.

Valanalysgruppen anser det uppenbart att denna höga aktivitet var av avgörande betydelse för att hålla skolfrågan levande under valrörelsen. De mätningar som vi har tagit del av visar att Folkpartiet under valrörelsens mest intensiva period fick bra genomslag för olika initiativ.

Det skulle också visa sig att väljarkåren var av samma uppfattning som Folkpartiet – i både SVT:s och Novus valdagsundersökningar hamnade skolan i topp när väljarna rankade de viktigaste frågorna inför valet. Det går dock att fråga sig om det hade varit möjligt för Folkpartiet att kombinera denna höga aktivitet på skolområdet med ytterligare profilering på något annat centralt område även i själva valspurten. I det följande återkommer vi till vad som egentligen var Folkpartiets näst viktigaste valfråga.

2 Organisation och kampanj

2.1 Riksorganisationens kampanjorganisation

Valkampanjen leddes av partiledningen i rollen som partistyrelsens verkställande organ. Till stöd för partiledningen fanns ledningsgruppen, som bestod av ett antal av partiets ledande tjänstemän och hade till uppdrag att verkställa valledningens beslut.

Successivt under våren 2010 sjösatte riksorganisationen sin kampanjorganisation inför valrörelsen. Det fanns både likheter och viktiga skillnader jämfört med den organisation som rådde under 2006 års valrörelse. Liksom för fyra år sedan byggde kampanjen på en teamorganisation där varje team hade det övergripande ansvaret för en viss funktion i kampanjarbetet och varje medarbetare tillhörde minst ett, ibland flera team.

Ett antal team hade till särskild uppgift att ge stöd åt våra ledande företrädare. Att Folkpartiet nu gick till val som regeringsparti avspeglades organisatoriskt i att det runt varje statsråd byggdes upp ett särskilt team med ansvar för statsrådens aktiviteter i valrörelsen. De tre Europaparlamentarikernas insatser i valrörelsen organiserades genom ett Europateam med bas i Bryssel/Strasbourg och särskild personal stationerad i Stockholm.

När det gäller stödet till övriga ledande företrädare på riksplanet prövades i år en ny modell. I stället för 2006 års försök med en särskild teamstruktur runt så kallade nationella kandidater gavs i år samliga riksdagsledamöter stöd genom de fem regionala teamen (Norr, Mitt, Stockholm, Väst resp. Syd). De regionala teamens uppgift var att ge kampanjstöd åt de egna länen åt i första hand ledamöter, kandidater på valbar plats samt förstanamnen på riksdagslistorna i de valkretsar där vi saknade mandat. Teamen skulle också bidra till en löpande kontakt mellan riksdagskansliet och länsförbunden och även ge stöd i rikspolitiska frågor till regionala kandidater.

Förutom teamen med uppgift att ge stöd åt ledande folkpartister fanns också olika team med tematiskt ansvar:

- Team Politik hade till huvuduppgift att ta fram det underlag som behövdes för att uttrycka Folkpartiets politik i form av debattartiklar, rapporter och andra utspel men också informationstexter för kampanjmaterial, valhandbok m.m.
- Team Press & kampanj svarade för planering och genomförande av kampanjaktiviteter och för mediekontakter.
- Evenemangsteamet hade till uppgift att planera och genomföra partiets större evenemang, till exempel partirådet i Uppsala i maj, aktiviteterna under Almedalen, valupptakten, valvakan m.m.
- Reklamteamet svarade för produktionen av kampanjmaterial och köpt reklam, kontakter med reklambyrå samt för den löpande uppdateringen av valsajten.
- Team Allianskontakt utgjorde Folkpartiets del i Alliansens gemensamma kampanjinsatser i form av köpt reklam, webb, kampanjer, torgmöten m.m.
- Utbildningsteamet svarade för framtagandet av det särskilda interna utbildningsmaterialet (valskolan) samt för de centrala utbildningarna riktade till kandidater.
- Team Teknikstöd höll i partiets prylshop och andra logistiska frågor samt svarade för teknikstödet kring webben och intranätet.
- Team Administrativt stöd och länskontakter svarade för att säkerställa att all administration och de löpande kontakterna med länsförbunden fungerande lika smidigt som annars.

- Team Valcenter, slutligen, svarade för driften av Folkpartiets valcenter som svarade på frågor från allmänheten och valarbetare. Liksom tidigare inkom de flesta frågor via telefon och e-post, men i år kom också ett stort antal frågor via olika debattforum på nätet där vi valt att etablera oss. Valcentret kom också att spela en stor roll för att besvara de olika frågor om Folkpartiets politik som ställdes i olika kanaler på Twitter.

Därutöver fanns tre ansvarsfunktioner utanför den egentliga teamorganisationen: säkerhetsfrågor, samordning av inbjudningar och debattförfrågningar samt samordning av partiledarens, statsrådens, Europaparlamentarikernas och vissa andra rikspolitikers resor i landet.

Vår bedömning är att teamorganisationen på det stora hela fungerade väl, och stod pall för de olika påfrestningar som kan uppkomma under en valrörelse. Denna åsikt har också stöd i partilandet. Av de svarande i vår enkät till Folkpartiets nyckelpersoner anser 70 procent att valorganisationen på riksnivå fungerade väl eller mycket väl, att jämföra med 60 procent i 2006 års enkät. Drygt 8 procent ansåg att valorganisationen fungerade dåligt eller mycket dåligt, vilket är en halvering jämfört med 2006 då motsvarande siffra var nära 20 procent.

Detta betyder inte att valorganisationen inte kan förbättras. Exempelvis fungerade modellen med regionala team inte tillräckligt väl. Vi bedömer att de regionala teamen tenderade att luckras upp och att stödet blev individinriktat, dvs. man återgick till ett arbetssätt byggt på vad varje enskild riksdagsledamot efterfrågar av ”sin” politiska sekreterare. En försvagning av de regionala teamen var visserligen ofrånkomlig i takt med att valcentret tog allt mer personella resurser när valspurten närmade sig, men detta är inte hela förklaringen. Den kritik som har framkommit om oklara roller visavi partilandet, särskilt i län där Folkpartiet har små egna resurser, behöver tas på allvar.

I rättvisans namn bör det dock sägas att samordningen mellan riksdagskansliet och Folkpartiet regionalt är en av de svåraste administrativa utmaningarna som finns i en valrörelse. Vad det handlar om är ju att skapa en tät samverkan mellan två funktioner med helt olika uppdragsgivare, arbetsledning och roll i organisationen. Det är på den regionala nivån som kunskapen ofta finns om var Folkpartiet har bäst förutsättningar att nå ut med ett visst utspel, men det är riksorganisationen som har bäst förutsättningar att ta fram faktaunderlag – och det är riksorganisationen ensam som kan koordinera utspelsplaneringen på olika håll i landet. En komplicerande faktor är också att det inte alltid är samma prioriteringar i kampanjen som görs av länsvalledningen och länets riksdagsledamot. Allt detta försvårar den regionala samordning som alla är överens om är så nödvändig.

På detta problem finns inga enkla lösningar. Fortsatta ansträngningar behöver göras för att utveckla kampanjsamordningen mellan riksdagsledamöterna och länsförbunden inför 2014 och konkretisera de ömsesidiga förväntningarna på riksorganisationen respektive länens ombudsmän – gärna i form av något slags ”letter of intent”. Det radikalaste sättet att råda bot på dagens problem vore att bredda riksorganisationens regionala team till att också formellt inkludera länens ombudsmän under en gemensam arbetsledning. Det är dock tveksamt om en sådan lösning kan genomföras utan icke önskvärda sidoeffekter och om den skulle accepteras av länsförbunden.

Vi konstaterar att valcentret också i år fungerade utmärkt. I år liksom 2006 var valcentret en sammanhållen funktion där alla slags förfrågningar om Folkpartiets politik från allmänheten och valarbetare besvarades, oavsett om frågorna kom via e-post, telefon eller på annat sätt. (Förfrågningar från massmedier och organisationer hanterades dock utanför valcentret.) Valcentret var beläget på partikansliet och bemannades av tjänstemän från riksorganisationen, under de sista veckorna kompletterat med en person från Stockholms länsförbund med särskilt ansvar för frågor kring Stockholmsregionens landstings- och kommunpolitik.

Utöver att besvara inkommande förfrågningar bistod valcentret också med att bemöta frågor om Folkpartiets politik i sociala medier, främst genom att bevaka vilka undringar om partiet som framfördes i olika Twitter-kanaler. Likaså spelade valcentret en avgörande roll för att hantera frågor som riktades till Folkpartiet på olika debattforum och diskussionsgrupper på webben. Givetvis hanterade valcentret också en stor mängd rent praktiska frågor, till exempel för att förse väljare med valsedlar, informera om närmaste vallokal etc. Det uttalade målet var att alla inkommande frågor skulle besvaras inom 24 timmar, ett mål som oftast också uppnåddes.

Betyget från dem som varit i kontakt med valcentret är också klart positivt. Av de nyckelpersoner som hade kontakt med valcentret är 93 procent mycket eller ganska nöjda; motsvarande siffra bland medlemmar i gemen är 88 procent och bland allmänheten 83 procent. Dessa siffror ligger på samma höga nivå som vid utvärderingen efter 2006 års val.

2.2 Interninformation

För att en bred folkrörelse ska kunna genomföra en effektiv valkampanj är interninformationen A och O. Den interna informationen om praktiska frågor, kommande utspel m.m. fördes huvudsakligen ut via samma kanaler som används under mellanvalsperioder. De viktigaste skriftliga informationskällorna var partisekreterarens interna e-brev och partiledarens offentliga nyhetsbrev. Den allmänt tillgängliga informationen på webbplatsen kompletterades med internt informationsmaterial som lades ut i mappen Portalen på Folkpartiets databas Nubbs.

Vid särskilt viktiga händelser användes sms-utskick för att snabbt sprida information till nyckelpersoner, och de sista veckorna höll även partisekreteraren dagliga telefonkonferenser med partilandet för att orientera om det politiska läget och ha löpande dialog om stämningen i kampanjen. Även sociala medier som Facebook och Twitter användes vid interninformation, inte primärt för att få ut informationen som sådan utan för att tipsa om att nya aktiviteter var på gång och hänvisa till fördjupad information på annat håll.

Vi konstaterar att interninformationen får betyget berömlig av Folkpartiets nyckelpersoner. Av de nyckelpersoner som uttalat en åsikt i vår enkät anser hela 97 procent att interninformationen fungerade väl eller rentav mycket väl. Bara 3 procent som anser att den fungerade dåligt, och inte en enda svarade har angett att den fungerade mycket dåligt. Detta är en ökning mot de redan fina siffrorna från 2006, då 86 procent av de interna respondenterna uppgav att den interna informationen fungerat väl eller mycket väl. Även när det gäller tempot får riksorganisationen utmärkta siffror – 94 procent av nyckelpersonerna anser att de alltid eller nästan alltid fick information tillräckligt snabbt om viktiga utspel och andra betydelsefulla händelser.

2.3 Utbildningar och informationsmaterial

Riksorganisationen genomförde en bred utbildningssatsning för att partiets kandidater och andra företrädare skulle stå så väl rustade som möjligt inför valrörelsen. Riksorganisationens utbildningar riktade sig primärt till partiets framträdande kandidater på riksdagslistorna, medan länsförbunden och kommunföreningarna hade huvudansvaret för kandidater på landstings- och kommunnivå. Regionala avvikelser från denna ansvarsfördelning kunde förekomma.

Den av riksorganisationen ordnade breddutbildningen skedde i form av ett antal regionala valskolor, som ordnades runt om i landet i samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan. Totalt beräknas 800 personer ha deltagit i dessa utbildningar, som överlag fick positiva utvärderingar. Till dessa valskolor ska läggas det liberala riksmötet i Västerås, som samlade drygt 1 000 deltagare från

Folkpartilandet och där ett brett utbud av seminarier hjälpte till att förbereda deltagarna på valrörelsen.

Dessa breddutbildningar kompletterades med riktade insatser till särskilda grupper. Den första sådana insatsen var den så kallade ledarskolan, där 25 deltagare som utvalts genom ett ansökningsförfarande genomgick en utbildning under 2008–2009. Inför valrörelsen utbildades därutöver 120 av länsförbunden utvalda toppkandidater den 19–21 februari på Ekerö. Syftet med utbildningen var att stärka framträdande kandidater inför valrörelsen. En särskild utbildning, ”Fredrika”, riktade sig till av länsförbunden utvalda ledande kvinnliga politiker och samlade totalt 61 personer till två utbildningsomgångar. Vid tre tillfällen under februari och mars genomfördes även en tvådagars retorikutbildning. Ombudsmanna- och länsledningskonferenserna blev viktiga utbildningstillfällen, liksom de särskilda samlingarna för valledare som hölls vid två tillfällen. Även mer specialiserade utbildningar hölls om bl.a. webben och arbetsgivarfrågor.

Flera faktaskrifter togs fram i utbildningssyfte. Den första skriften, ”Folkpartiet styr Sverige”, lanserades på riksmötet och sammanfattade de viktigaste resultaten av Folkpartiets regeringsarbete från 2006. Denna skrift följdes upp av den betydligt mer omfattande valhandboken, som presenterades lagom till riksmötet i maj och där Folkpartiets och Alliansregeringens politik på snart sagt alla rikspolitiska områden presenteras. Valhandboken kunde användas vid internutbildningar men hade sin viktigaste funktion som faktakälla och stöd i det löpande arbetet under valkampanjen. Som studiematerial inför valutbildningarna producerades också en särskild skrift, ”Ja till framtiden – Folkpartiets valskola 2010”, för användning vid sammanhängande utbildningar, i studiecirklar eller för självstudier.

Även det interna informationsmaterialet, såsom valstudiecirkeln och valhandboken, får ett gott mottagande av partilandet. Över 78 procent av de svarande hos partiets nyckelpersoner anser att detta material var mycket eller ganska bra, medan knappt 5 procent anser att det var mycket eller ganska dåligt (övriga svarande anger ingen åsikt). Den vanligaste kritiska åsikten är att materialet skulle ha kommit tidigare eller att det var för omfattande. Vi har förståelse för att den sortens synpunkter kan finnas, men vi anser att riksorganisationen på det stora hela gjorde en rimlig avvägning när det gäller tidpunkten och ambitionsnivån. Under våren och sommaren pågick arbete fortfarande i såväl Alliansens som Folkpartiets egna sakpolitiska arbetsgrupper. Om valskolan eller valhandboken kommit redan vid årsskiftet hade det varit svårare att fånga upp vilka frågor som bedömdes bli stora i valrörelsen, och stora delar av faktainnehållet skulle riskera att bli inaktuellt när valet närmade sig.

Här finns dock utrymme för nytänkande inför 2014. En möjlig modell skulle kunna vara att redan tidigt under mandatperioden producera en kortare skrift som kärnfullt sammanfattar huvuddragen i Folkpartiets nulägesanalys av det svenska samhället, och sedan komplettera med en utförligare valhandbok under valrörelsen. På så vis skulle vi öka möjligheten att under hela mandatperioden nå ut med en sammanhängande berättelse om hur vi vill förändra Sverige.

Vi noterar med intresse att delar av utbildningsmaterialet gjordes tillgängligt via webben under själva valrörelsen, i första hand faktaavsnitten i valhandboken. Vi tror att detta är helt rätt väg att gå. Partiets interna strategidokument bör förbli interna, men det finns ingen anledning att låta vår argumentation för vår politik och vår kritik av motståndarnas förslag bli en sak för intern konsumtion. En frikostigare publicering av kortare eller längre faktaunderlag på webben kan kanske också bli ett alternativ för de valarbetare som ogärna vill bära med sig en tryckt valhandbok. Vad som däremot kan kritiseras är att webbpubliceringen skedde så sent – rutinen bör vara att trycksaker för offentlig spridning rutinmässigt läggs upp på webben direkt.

2.4 Köpt reklam och kampanjmaterial

Precis som vid valet 2006 samfinansierades Folkpartiets nationella reklamkampanj genom överenskommelser mellan riksorganisationen och länsförbunden. Förankring gentemot länsledningar och ombudsmän hanterades löpande av partisekreteraren med hjälp av partikansliets chef. Tack vare samarbetet med länsförbunden kunde årets budget för köpt reklam bli nästan 70 procent större än om riksorganisationen bekostat den på egen hand, men totalbudgeten blev likafullt nästan 30 procent mindre än 2006.

Genom att fokusera våra resurser klarade Folkpartiet ändå av att synas relativt väl i de kanaler som prioriterades. Kampanjen inleddes med två veckors närvaro på trekantspelare runt om i landet under veckorna 32–33. Under veckorna 34–37 syntes vi med egenuppsatta affischer samt reklamfilmer om skolan och äldreomsorgen i TV 4. Under de sista två veckorna kompletterades detta med utomhusreklam (främst i form av busskursaffischer) samt helsidesannonser i de största morgontidningarna.

Borträknat produktionskostnaderna gick ungefär 57 procent av reklambudgeten till utomhusreklam, 33 procent till tv-reklam och 10 procent till reklam i dagspressen. Därutöver gjordes en viss satsning på utskick till utlandssvenskar i större europeiska huvudstäder, samt annonsering i fackpress riktad till bl.a. lärare, äldre och försvarsanställda. Likaså producerades flera radioreklaminslag för användning av de länsförbund som ville köpa reklamplats på kommersiella lokalradiostationer.

Den stora nyheten jämfört med 2006 är den relativt kraftfulla satsningen på tv-reklam, ett dyrt medium som dock har stor genomslagskraft. När detta gjordes inom ramen för en minskad reklambudget blev följden en markant omprioritering. Bland de kanaler som prioriterades bort i rikskampanjen kan nämnas webbannonsering, hushållsutskick och annonsering i kvälls- och lokaltidningar.

Arbetet tillsammans med reklambyrån påbörjades direkt efter valet till Europaparlamentet i juni 2009. Det grafiska maneret som användes i Europavalet användes även i riksdagsvalet 2010.

Som budbärare för riksbudskapet på annonstavlor och egenuppsatta affischer samt i nationellt producerat utdelningsmaterial fungerade i första hand Jan Björklund, men också övriga statsråd samt Europaparlamentarikern Marit Paulsen. Budskapen på affischer och annonstavlor kretsade främst kring skolan. Övriga sakfrågor som uppmärksammades i dessa kanaler var integration, ungdomsarbetslöshet/lärlingar, euron, företagande, jämställdhet, kärnkraft, äldreomsorg, rut-avdraget, miljön samt (för spridning på förbandsorter) försvar.

Som central utdelningsfolder fungerade den 12-sidiga broschyren ”Framtiden börjar i klassrummet”. Därutöver producerades ett tjugotal kortfattade sakfrågefoldrar i skilda ämnen, samt en broschyrversion av Folkpartiets valmanifest.

En grafisk manual för lokalt producerat material – foldrar, flygblad, annonser m.m. – samt för personalvalsmaterial presenterades och skickades ut redan i november 2009. Under maj månad producerades också mallar för material som länsförbund och kandidater efterfrågar för lokala kampanjer och personvalskampanjer. Mallar för bl.a. broschyrer och flygblad, men också de grafiska element (kampanjknapp, blåklintar, profilfärger) som krävdes för att ta fram egna original i Indesign lades på en ftp-server.

På det stora hela bedömer valanalysgruppen att den köpta reklamen och partiets kampanjmaterial har varit lyckat, och samarbetet mellan länsförbund och riksorganisation säkerställde också att partiet fick ett acceptabelt genomslag för kampanjen i hela landet. Det var rätt att behålla samma

grafiska profil som i Europavalet 2009, och i år lyckades vi också bättre än någonsin med att hålla en konsekvent linje i utformningen av allt material. Användandet av ftp-servern är en viktig faktor i detta.

Det finns dock saker som kan förbättras till nästa gång. Valanalysgruppen delar den kritik som framkommit mot att det fanns alldeles för många olika budskap på de egenuppsatta affischerna (dvs. affischer producerade av riksorganisationen för att valarbetare skulle sätta upp dem manuellt på gator och torg), och vissa av textbudskapen var alltför slätstrukna för att kunna tränga fram i bruset. Även hanteringen av personfoton bör bli mer professionell. När det gäller den lokala produktionen av personvalsmaterial behöver det utvecklas tydligare gemensamma rutiner för att säkerställa att det som produceras med Folkpartiets grafiska profil har en tillfredsställande förankring i Folkpartiets huvudbudskap inför valet.

I efterhand var det också tydligt att det inte var nödvändigt att göra tre reklamfilmer när den begränsade budgeten bara räckte till visning av en eller högst två filmer. Till nästa kampanj bör det även analyseras närmare om det bör göras mer riktad tv-annonsering till invånare i olika landsändar utifrån vilka riksfrågor som engagerar extra starkt på regional nivå.

Våra enkäter ger vid handen att både partiets nyckelpersoner och medlemmar i stort har en övervägande positiv bild av partiets kampanjmaterial. Hela 91 procent av nyckelpersonerna anser att kampanjmaterialet var ganska eller mycket bra (57 procent respektive 34 procent), medan motsvarande andel hos medlemskåren i stort är 74 procent.

När det gäller åtminstone tv-reklamen noterar vi att partiet gjorde förhandsstudier för att säkerställa att budskapet skulle uppfattas rätt hos mottagarna. Vår uppmaning till partiledningen är att motsvarande förhandsstudier behöver ske också av övrigt kampanjmaterial.

I stora drag gjordes en rimlig prioritering i valet av budskapskanaler. I den frågan behövs en kontinuerlig analys där gamla sanningar inte tas för givna. För ett parti med begränsade resurser är det absolut nödvändigt att fokusera på de kanaler som bevisligen har effekt. Exempelvis kan en överdriven användning av egenuppsatta affischer binda pengar och tid som hade kunnat användas bättre. Planlös och slarvig egenaffischering skapar bara en skräpig stadsbild, men ändå finns det på alltför många håll bland valarbetare ett tänkande som går ut på att ”mest är bäst”. Här är det viktigt att riksorganisationen skickar ut tydliga signaler till partilandet.

2.5 Webben och sociala medier

Efter Europavalet påbörjade riksorganisationen ett utvecklingsarbete för sin webbplats och för partiets synlighet i sociala medier. Syftet var att nå fler potentiella väljare, vara delaktiga i aktuella frågor och få fler väljare i valet 2010. Arbetet fokuserade på att utöka närvaron i sociala medier som Youtube, Twitter och Facebook och ge stöd åt liberala bloggare som sympatiserar med Folkpartiet, men även att förbättra och vidareutveckla den befintliga webbplatsen genom att införa fler videoklipp, göra det lättare att dela sidor i sociala medier m.m.

En genomgripande förändring gjordes av webbplatsen under första halvåret 2010. I samarbete med vår webbyrå gjorde partiet en omfattande utveckling av Folkpartiets webbplats där ca 23 500 sidor lyftes över från det gamla till det nya webbsystemet. I detta utvecklingsarbete ingick att införa flera sociala funktioner på webbplatsen för att på ett enkelt sätt sprida vår politik på andra arenor på Internet, t.ex. dela/tipsa-funktion med alla de ledande sociala nätverken, publicera filmer som vi publicerat på YouTube, lista vad som bloggas, twittras eller skrivs på Facebook om en särskild sakfråga eller om Folkpartiet i stort.

Riksorganisationen gjorde också en genomgripande översyn av det textmaterial om partiets politik som finns på webbplatsen. Förutom att uppdatera alla faktauppgifter var målet med översynen också att förenkla och förkorta de ofta onödigt tillkrånglade politiska texterna, så att läsaren lättare kan upptäcka de väsentligaste budskapen.

Vid sidan av arbetet med den egna webbplatsen satsade utvecklade partiet också resurser för att synas på Facebook, Twitter, Youtube m.m. och för att stärka dialogen mellan Folkpartiet och de bloggare som är folkpartister eller gillar partiet.

Sammantaget har dessa satsningar gett effekt. Att detta är viktigt illustreras också av att Folkpartiets webbplats under valrörelsens sex sista veckor hade cirka 401 000 unika besök – alltså ungefär ett besök per Folkpartiväljare. Genom införandet av delningsverktyg på webbplatsen ökade antalet länkar till Folkpartiets webbplats (så kallade inlänkar) från cirka 15 000 i maj till 65 000 länkar i september. Antalet personer som följer Folkpartiet på Facebook har tredubblats under valåret, och enligt en studie från Mittuniversitetet[2] var Folkpartiet också det parti som hade det klart mest dialoginriktade sättet att använda Twitter.

Vi anser att partiets investeringar i webben och sociala medier var välkommen – och nödvändig. Elakt uttryckt handlade det om att satsa eller bli ohjälpligt frånsprungen av utvecklingen. Vår bestämda rekommendation är att utvecklingsarbetet ska fortsätta. Det är en överlevnadsfråga att Folkpartiet ska synas på de arenor där väljarna finns.

Samtidigt är det viktigt att också framöver våga göra prioriteringar när det gäller i vilka kanaler partiet vill arbeta aktivt. Det är bättre att satsa kraftfullt på vissa områden än att försöka springa på alla bollar samtidigt. Vi har exempelvis inget i sak att invända mot att vissa ledande företrädare använder sociala medier för sin väljardialog medan andra väljer att låta bli. Det finns många olika kanaler att använda, och varje partiföreträdare bör använda de kanaler som känns naturliga för honom eller henne själv. Men däremot har alla ledande partiföreträdare en skyldighet att hålla sig à jour med omvärlden, så att deras val av budskapskanal inte bygger på slentrian utan på en kunskap om hur verkligheten ser ut. Målet ska alltså inte vara att tvinga alla framträdande folkpartister att blogga och twittra, utan att erbjuda attraktiva plattformar och effektiva verktyg för de liberaler som vill arbeta via sociala medier.

[2] Marie Grusell, Mittuniversitet: ”Sociala medier – en ny kanal att nå väljare?” Presentation 27 oktober 2010.

3 Valresultatet

Folkpartiet gick till val med två målsättningar: omvald Alliansregering och ett starkare folkparti. Det första målet uppnåddes med råge: Alliansen fick 337 805 röster fler än det rödgröna blocket, även om det fattades 1 806 röster för egen majoritet i riksdagen. Det andra målet uppnåddes inte.

Folkpartiet hade i opinionsmätningarna under valrörelsens inledning en uppåtgående trend, men tappade mot slutet och landade på 7,1 procent – en tillbakagång med 0,4 procentenheter. Samtidigt ökade partiet sett till antalet röster. Jämfört med 2006 års val betydde årets röstetal på 420 524 röster att det var 2 129 personer fler som valde att ge Folkpartiet sitt stöd. Att Folkpartiet ändå tappade 0,4 procentenheter beror på folkökningen.

Folkpartiet backade från 28 till 24 riksdagsmandat, något som endast delvis hänger ihop med tillbakagången på 0,4 procentenheter. En ytterligare förklaring är att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen och att det därmed krävdes ett större antal röster per mandat. Om Sverigedemokraterna inte passerat fyraprocentsspärren hade Folkpartiets röstetal resulterat i 26 mandat i stället för 24.

Folkpartiets mandatförluster inträffade i riksdagsvalkretsarna för Stockholms län, Göteborgs kommun, Dalarna och Västernorrland. Därmed saknar Folkpartiet under kommande mandatperiod representation i nio av 29 riksdagsvalkretsar: Kronobergs län, Kalmar län, Gotland, Blekinge, Västra Götalands läns södra, Dalarna, Västernorrland, Jämtland och Norrbotten.

Valdeltagandet i riksdagsvalet ökade med drygt 2,6 procentenheter till 84,6 procent. Trenden med stigande valdeltagande fortsatte alltså också i år.

Regeringsförhandlingarna efter valet ledde fram till att Folkpartiet också i fortsättningen har fyra statsråd. Jan Björklund fortsatte som utbildningsminister men övertog högskole- och forskningsfrågorna från Tobias Krantz, som lämnade regeringen. Birgitta Ohlsson fortsatte som EU-minister och övertog ansvaret för demokratifrågor och konsumentpolitik från Nyamko Sabuni, som i sin tur fortsatte som jämställdhetsminister men övertog bl.a. förskolefrågor från Jan Björklund. I samband med detta beslutades att integrations- och jämställdhetsdepartementet skulle avvecklas, och Sabuni flyttade till utbildningsdepartementet. Posten som integrationsminister övergick från Nyamko Sabuni till det nya statsrådet Erik Ullenhag, som fick sin placering i arbetsmarknadsdepartementet.

Som ledare för Alliansens näst största parti övertog Jan Björklund posten som vice statsminister.

3.1 Personvalet

3.1.1 Riksdagsvalet

Andelen personröster i riksdagsvalet låg i år på 25,1 procent, vilket är en ökning med 2,9 procentenheter. Därmed bröts den tidigare trend med sjunkande personröstande som kunnat märkas i flera riksdagsval i följd. Ökningen år 2010 är dock inte så pass stor att andelen personröster når upp till 2002 års resultat, då andelen låg på 26,0 procent. Också för Folkpartiets del noteras en mindre ökning från 21,2 procent personkryss år 2006 till 22,0 procent personkryss i år.

Totalt elva folkpartistiska riksdagskandidater tog sig över personvalsspärren på 8 procent (som i valet år 2014 förväntas sänkas till 5 procent i och med den nya regeringsformen). Av dem kom sex personer in i riksdagen: Jan Björklund, Roger Haddad, Tobias Krantz, Nina Larsson, Maria Lundqvist-Brömster och Johan Pehrson. Av dessa var det dock bara Roger Haddad som kom in i riksdagen helt tack vare personrösterna. Ytterligare fem riksdagskandidater tog sig över

personvalsspärren men kandiderade i valkretsar där Folkpartiet inte tog mandat. Dessa fem var Camilla Lindberg, Lars Persson, Mats-Ola Rödén, Jens Sundström och Anna Svalander. Även här var det bara i ett fall som personvalet hade medfört en förändring mot ordningen på valsedlarna.

3.1.2 Landstingsvalen

Andelen personröster i landstingsvalen låg för Folkpartiets del på 22,7 procent, vilket är en viss ökning från 2006 då motsvarande siffra var 22,1 procent. Andelen personkryss för Folkpartiets landstingskandidater var högst i Västerbottens län (34,8 procent) och lägst i Stockholms län (18,2 procent).

Tio folkpartistiska landstingsfullmäktigekandidater skulle inte ha blivit invalda utan sina personkryss, en ökning med fyra personer jämfört med 2006.

3.1.3 Kommunvalen

Andelen personröster i kommunvalen låg för Folkpartiets del på 30,5 procent, vilket är en ökning med 1,9 procentenheter jämfört med 2006. Andelen personkryss för Folkpartiets kommunvalskandidater var högst i Årjäng (62,5 procent) och lägst i Grums (14,6 procent). I denna jämförelse inkluderas enbart de kommuner där Folkpartiet erhållit mandat.

32 folkpartistiska kommunfullmäktigekandidater skulle inte ha blivit invalda utan sina personkryss, en ökning med fem personer jämfört med 2006.

3.2 Stora regionala skillnader

När Folkpartiet går framåt eller backar brukar detta märkas över hela Sverige och på alla tre nivåer. Det intressanta är att så inte varit fallet i årets val. Tvärtom är det så att en djupare analys av siffrorna visar att Folkpartiet i årets val gjort framryckningar på vissa håll medan vi backat påtagligt i andra val.

Trots att Folkpartiet backade i landet som helhet gick vi framåt i nio riksdagsvalkretsar av 29. Den största procentuella ökningen gjordes i Västra Götalands läns södra valkrets, där partiet ökade med 0,8 procentenheter till 7,3 procent. Resultatet för samtliga valkretsar framgår av tabell 1 på nästa sida.

Slående är att valresultatet i år innebar en regional utjämning. Skillnaden mellan Folkpartiets starkaste och svagaste områden i landet har alltså minskat.

Folkpartiet tappade mest i de tre storstäderna samt Uppsala län, som brukat utgöra fästen för partiet. Samtidigt gick partiet framåt i stora delar av Västsverige utanför Göteborg (paradoxalt nog med undantag för Bohuslän, också detta ett starkt Folkpartiområde i vanliga fall). Även i traditionellt svaga områden som Norrbotten och Gotland kunde Folkpartiet i år redovisa plussiffror.

Folkpartiets karaktär som storstadsparti har därmed tunnats ut i och med årets val. I stället är det Västra Götalands läns västra valkrets (dvs. Bohuslän) som är den starkaste riksdagsvalkretsen. Folkpartiet fortsätter dock att vara klart större än riksgenomsnittet i Storstockholm och Göteborgsområdet, men i Skåne är det de södra och västra valkretsarna (med Lund, Helsingborg och Landskrona som dominerande städer) som drar upp siffrorna medan däremot Malmö redovisar ett svagare valresultat än riksgenomsnittet.

Även för vissa andra riksdagspartier finns regionala skillnader som bör noteras. Moderaterna gjorde framryckningar i samtliga riksdagsvalkretsar utom i Stockholms kommun, ett fäste för partiet.

Centerpartiet backade i hela landet utom i Stockholms kommun och län. Det var också enbart i Stockholms kommuns valkrets som Kristdemokraterna lyckades öka sitt väljarstöd. Socialdemokraterna backade i hela landet utom i Norrbotten och Jämtland.

De kommuner där Folkpartiet fick starkast stöd i riksdagsvalet är Landskrona (11,7 procent), Täby, Lund, Lidingö, Lomma, Härryda, Mölndal, Danderyd, Lerum och Lysekil.

Riksdagsvalkrets	*Valresultat*	*Förändring*
Västra Götalands läns södra	7,33 %	+ 0,82 %
Västra Götalands läns östra	6,16 %	+ 0,70 %
Västra Götalands läns norra	7,75 %	+ 0,30 %
Östergötlands län	6,80 %	+ 0,27 %
Gotlands län	4,62 %	+ 0,27 %
Jönköpings län	5,60 %	+ 0,25 %
Hallands län	7,82 %	+ 0,13 %
Värmlands län	6,01 %	+ 0,04 %
Norrbottens län	4,32 %	+ 0,03 %
Gävleborgs län	5,33 %	– 0,01 %
Kronobergs län	5,72 %	– 0,01 %
Kalmar län	5,07 %	– 0,14 %
Södermanlands län	6,59 %	– 0,20 %
Västernorrlands län	5,16 %	– 0,24 %
Dalarnas län	4,88 %	– 0,25 %
Jämtlands län	3,85 %	– 0,28 %
Västerbottens län	6,04 %	– 0,31 %
Örebro län	6,26 %	– 0,36 %
Skåne läns norra och östra	6,67 %	– 0,42 %
Skåne läns västra	8,05 %	– 0,45 %
Skåne läns södra	8,59 %	– 0,60 %
Västra Götalands läns västra	8,97 %	– 0,63 %
Västmanlands län	7,50 %	– 0,64 %
Stockholms län	8,30 %	– 0,86 %
Blekinge län	5,42 %	– 0,95 %
Uppsala län	7,85 %	– 1,28 %
Stockholms kommun	8,59 %	– 1,46 %
Göteborgs kommun	8,40 %	– 1,84 %
Malmö kommun	6,96 %	– 1,91 %
SVERIGE	*7,06 %*	*– 0,48 %*

Tabell 1: Folkpartiets valresultat i riksdagsvalet per valkrets. Tabellen är sorterad i fallande ordning efter Folkpartiets nettoförändringar i de olika valkretsarna. Källa: Valmyndigheten.

3.2.1 Kommun- och landstingsvalen

I landstingsvalen backade Folkpartiet på de flesta håll: av de 20 landstingsområdena gick Folkpartiet framåt i tre landsting (Västernorrland, Gävleborg och Värmland) och backade i 17. Det sammanlagda valresultatet i landstingsvalen blev 7,48 procent, en tillbakagång med 0,65 procentenheter – alltså något större minskning än i riksdagsvalet. Särskilt stora tillbakagångar noteras i Uppsala läns och Blekinge läns landsting, där partiet i båda fallen tappade 2,0 procentenheter.

Antalet landstingsmandat för Folkpartiet minskade från 129 till 117, det vill säga med tolv mandat. Folkpartiet förblir representerat i samtliga landsting.

För de övriga partierna kan noteras att Moderaterna och Miljöpartiet ökade medan Centerpartiet och Kristdemokraterna minskade i samtliga landstingsval. För Kristdemokraternas del fick detta till följd att partiet inte längre är representerat i landstingen i Jämtland och Norrbotten, ej heller i Gotlands kommun (som ju fyller landstingets uppgift på Gotland). Även Sverigedemokraterna

gick framåt i samtliga landstingsval och tog sig också in i ett antal nya landsting, men står fortfarande utanför Stockholms läns landsting samt alla landsting i Norrland med undantag för Gävleborg. Socialdemokraterna klarade sig något bättre i landstingsvalet än i riksdagsvalet: partiet backade jämförelsevis måttliga 1,8 procentenheter och gick framåt i åtta landstingsval.

För Folkpartiets del skiljer sig resultatet i kommunvalen påtagligt från resultatet i riksdagsvalet. Också här blev det sammanlagda resultatet i riket som helhet en viss tillbakagång, men Folkpartiet landade på i snitt 7,92 procent vilket är en minskning med 0,2 procentenheter – alltså mindre än i riksdagsvalet.

Antalet kommunfullmäktigemandat minskade från 923 till 914, det vill säga med nio mandat. I det sammanhanget bör nämnas att det totala antalet mandat i landets kommuner minskade från 13 092 till 12 978. Folkpartiets procentuella andel av fullmäktigemandaten minskade alltså från 7,05 procent till 7,04 procent.

Av de 290 kommunerna i Sverige ökade Folkpartiet i 122 stycken, bland annat i Stockholm och ett antal andra folkrika kommuner i Stockholms län (särskilt Täby, där Moderaterna tappade kraftigt medan Folkpartiet ökade över 11 procentenheter). I Landskrona fortsatte Folkpartiet att öka och nådde en ny rekordnivå på nästan 30 procent – detta i en kommun som tidigare varit ett fäste för socialdemokratin.

Den ojämförligt största framryckningen i landets kommunval gjordes i Skinnskatteberg, där Folkpartiet ökade med nästan 20 procentenheter till 30,7 procent. Även i flera andra Bergslagskommuner som Kungsör och Norberg hade Folkpartiet stora framgångar, trots att detta traditionellt är svaga Folkpartiområden.

Högsta kommunvalsresultat 2010

Kommun	*Procent*	*Förändring*
Skinnskatteberg	30,71 %	+ 19,57 %
Landskrona	29,97 %	+ 7,50 %
Täby	28,70 %	+ 11,08 %
Lysekil	23,49 %	+ 1,69 %
Tibro	20,25 %	– 2,39 %
Kungsör	17,65 %	+ 9,48 %
Danderyd	16,79 %	+ 3,96 %
Öckerö	15,26 %	+ 5,15 %
Munkfors	15,10 %	– 0,19 %
Tjörn	15,08 %	+ 0,12 %

Störst procentuella ökning

Kommun	*Procent*	*Förändring*
Skinnskatteberg	30,71 %	+ 19,57 %
Täby	28,70 %	+ 11,08 %
Kungsör	17,65 %	+ 9,48 %
Nordanstig	13,13 %	+ 7,56 %
Landskrona	29,97 %	+ 7,50 %
Norsjö	13,03 %	+ 7,49 %
Norberg	12,41 %	+ 6,66 %
Vellinge	14,98 %	+ 6,60 %
Älvsbyn	9,74 %	+ 5,28 %
Öckerö	15,26 %	+ 5,15 %

Tabell 2: Folkpartiets starkaste kommuner i kommunalvalet 2010, samt de kommuner där Folkpartiet ökade mest i kommunalvalet. Källa: Valmyndigheten.

Generellt sett finns det inte några starka samband mellan Folkpartiets ökningar/minskningar och motsvarande förändringar för andra partier. Det är alltså inte så att Folkpartiets framgångar på det kommunala planet enbart har betingats av tillbakagångar för något annat borgerligt parti. Exempelvis gick även Moderaterna framåt i hela 75 procent av de kommuner där Folkpartiet ökade.

En jämförelse på regional nivå visar att Folkpartiets kommunala framgångar var tydligast i Stockholms, Östergötlands, Kalmar, Hallands, Örebro, Västmanlands och Gävleborgs län samt i delar av Västra Götalands och Skåne län. Det finns dock gott om undantag från detta mönster. Exempelvis drabbades Folkpartiet i år av påtagligt stora tillbakagångar i vanligtvis starka kommuner som Lidingö, Alingsås och Sotenäs, alla tre belägna i dessa regioner. Andra exempel på traditionellt starka Folkpartikommuner där vi backade är Uppsala, Lund och Dorotea. Den största procentuella minskningen inträffade i Nordmaling (– 7,7 procentenheter), Färgelanda (– 5,9 procentenheter) och Vilhelmina (– 5,7 procentenheter).

Efter årets val har Folkpartiet mandat i 276 av 290 kommuner. De kommuner där Folkpartiet saknar representation i fullmäktige är i länsordning Ydre (Östergötlands län), Markaryd (Kronobergs län), Högsby (Kalmar län), Storfors (Värmlands län), Hällefors och Ljusnarsberg (Örebro län), Ånge (Västernorrlands län), Ragunda och Strömsund (Jämtlands län), Sorsele (Västerbottens län) samt Gällivare, Haparanda, Pajala och Övertorneå (Norrbottens län). Antalet ”vita fläckar” har därmed ökat från 12 till 14. De kommuner där Folkpartiet saknar mandat kan samtliga beskrivas som landsbygds- och glesbygdskommuner. Flertalet ligger i Bergslagen eller Norrlands inland.

Jämförelsen med övriga partier görs enklast i tabellform:

Parti	*Samlat val-resultat*	*För-ändring*	*Antal kommuner med ökning*	*Folkmängd i kommuner med ökning*	*Samlat antal mandat*	*För-ändring*	*Vita fläckar*	*För-ändring*
S	32,38 %	– 2,20 %	106	1 898 000	4 593	– 248	0	0
M	26,19 %	+ 1,94 %	227	7 185 000	2 966	+ 231	8	+ 2
FP	7,92 %	– 0,23 %	122	3 787 000	914	– 9	14	+ 2
C	7,61 %	– 1,47 %	54	1 970 000	1 399	– 287	11	+ 6
MP	7,07 %	+ 2,19 %	274	9 191 000	686	+ 250	29	– 37
V	5,57 %	– 0,41 %	92	1 825 000	703	– 70	31	+ 1
KD	4,36 %	– 1,44 %	27	309 000	591	– 222	38	+ 21
SD	3,99 %	+ 1,11 %	280	9 142 000	612	+ 332	44	– 102

Tabell 3: Sammanställning av riksdagspartiernas sammanlagda valresultat i kommunalvalen 2010. Med ”vita fläckar” avses kommuner där partiet i fråga saknar representation i fullmäktige efter valet. Källa: Valmyndigheten och Statistiska centralbyrån.

I kommunvalet backade alltså Kristdemokraterna och Centerpartiet mer än i riksdagsvalet, medan Socialdemokraternas tillbakagång var mindre i kommunvalet. Moderaternas och Sverigedemokraternas framgångar i riksdagsvalet fick inte samma genomslag på kommunnivå. Socialdemokraterna ökade i nästan lika många kommuner som Folkpartiet, men huvudsakligen i landsbygds- och glesbygdskommuner med relativt lågt invånarantal. Örebro, Södertälje och Kalmar tillhör det fåtal stora kommuner där Socialdemokraterna gick framåt.

Moderaterna, Folkpartiet och Centerpartiet har ungefär lika många kommuner utan representation i fullmäktige, men de inbördes skillnaderna är stora mellan dessa partier. Medan Folkpartiet och Moderaterna har sina vita fläckar i glesbygden och i inlandet har Centerpartiet i betydande grad sina vita fläckar i landets storstadsområden. Centerpartiet saknar i dag representation i två av landets tre storstäder (Göteborg och Malmö) och saknar även mandat i andra folkrika kommuner som Helsingborg, Botkyrka och Landskrona. Kristdemokraterna har fler vita fläckar än övriga Allianspartier, men liknar Moderaterna och Folkpartiet i så måtto att de flesta ligger i Bergslagen och Norrlands inland.

3.3 Folkpartiets väljarstöd i olika befolkningsgrupper

Som vi sett ovan har den regionala fördelningen av Folkpartiets röster ändrats något i årets val. Däremot består det tidigare mönstret när det gäller i vilka befolkningsgrupper uppdelat efter kön, ålder, socioekonomisk status m.m. som Folkpartiet har relativt starkt respektive svagt stöd. (Alla siffror som redovisas i det följande utgår från SVT:s valundersökning när annat inte nämns.)

Sett över en längre tid har Folkpartiet tidigare haft starkare stöd bland kvinnor än bland män, men under senare år har denna skillnad jämnats ut. I 2006 års val var röstandelen jämnt fördelad mellan könen, och så var enligt SVT:s valundersökning fallet också i årets val. Det går inte längre att kalla Folkpartiet för ett kvinnoparti – men det har inte heller förändrats till ett mansparti sett till väljarstöd.

Också när det gäller olika åldersgrupper fördelar sig Folkpartiets väljarstöd påtagligt jämnt – så jämnt att det inte alls går att utläsa någon säker skillnad mellan förstagångsväljare, unga vuxna, medelålders och äldre. Samma mönster fanns i 2006 års val. Jämförelser mellan riksdagsval och Europaval ska alltid göras med stor försiktighet, men det är ändå intressant att notera detta jämna väljarstöd med tanke på att Folkpartiet i det som helhet framgångsrika Europavalet 2009 hade lågt eller rentav mycket lågt stöd bland unga väljare.

Däremot finns det stora skillnader mellan olika yrkesgrupper enligt ett för Folkpartiet välkänt mönster. Den liberala röstandelen är påtagligt större bland tjänstemän (10 procent) än bland arbetare (6 procent), och allra störst är den bland Saco-medlemmar (11 procent). Folkpartiet har också större stöd hos förvärvsarbetande (9 procent) än bland arbetslösa och förtidspensionärer (4 procent). I den viktiga gruppen studerande ligger däremot väljarstödet ungefär på genomsnittet. Stödet för Folkpartiet är i princip lika stort bland offentliganställda som bland privatanställda, möjligen med en tendens till större stöd hos statligt anställda.

Den tidigare överrepresentationen bland företagare försvann i 2006 års val och kom inte tillbaka i år. Stödet för Folkpartiet bland företagare ligger enligt SVT:s valundersökning på 8 procent, vilket bör ses som inom den statistiska felmarginalen jämfört med valresultatet som helhet.

En faktor av särskilt intresse är hur Folkpartiets väljarstöd fördelar sig mellan personer som är födda i Sverige respektive har invandrat hit. När det gäller röstningen bland invandrade personer har SVT:s valundersökning tyvärr ett mycket lågt bastal och bör därför tolkas med försiktighet. Det finns dock ett tydligt mönster som pekar på att Folkpartiet har ett svagare stöd bland personer som invandrat till Sverige, särskilt bland personer som är uppväxta utanför Europa. Något som ger dessa siffror ökad tyngd är att de ligger i linje med valundersökningarna för 2002 och 2006. Också där syns en underrepresentation för Folkpartiet bland invandrade personer.

Går man längre tillbaka i tiden har Folkpartiet haft kyrkligt aktiva som en särskilt stark väljargrupp. Detta är inte längre fallet – tvärtom har Folkpartiet numera något svagare väljarstöd bland personer som minst en gång i månaden besöker en gudstjänst eller annat möte i ett religiöst samfund. I övrigt syns inte några påtagliga skillnader i väljarstöd för Folkpartiet mellan personer med olika gudstjänstvanor.

4 Vilka faktorer inverkade på valresultatet?

4.1 Ett blockpolitiskt val

Aldrig förut har den svenska blockpolitiken varit så fullkomnad som inför riksdagsvalet 2010: samtliga sju dåvarande riksdagspartier ingick i ett formellt koalitionssamarbete inriktat på att ingå i regering efter valet. Det finns ingen tidigare motsvarighet till detta i den svenska demokratins historia.

Riksdagsvalet blev därför i mycket hög grad ett betygsättande av de två regeringsalternativen. I högre grad än tidigare röstade väljarna på regering lika mycket som på parti. Detta påverkade alla riksdagspartier både vad gäller möjlighet till egen profilering och vad gäller hur koalitionspartnernas framgångar och tillkortakommanden fick återverkningar på bilden av det egna partiet.

Alliansen fick en svår start på mandatperioden. Inledande motgångar och oväntade ministeravhopp gjorde att regeringen framstod som oförberedd och i sina svagaste stunder lätt amatörmässig. Men detta skulle snabbt förändras när stormmolnen skockade sig över den internationella ekonomin. Regeringens resoluta och framgångsrika agerande för att klara Sverige genom finanskrisen blev vändpunkten, och när det rödgröna oppositionsalternativet väl hade formerat sig lyckades det aldrig nå samma trovärdighet som Alliansen i den grundläggande frågan om förmågan att sköta landet. När väljarna satte betyg på de båda blockens regeringsduglighet var det en jämförelse som utföll solklart till Alliansens fördel.

Att denna effekt kvarstod på valdagen bekräftas av Novus valdagsmätning, där 60 procent av Alliansväljarna men bara 35 procent av vänsterblockets väljare uppgav som ett viktigt skäl för sitt partival att partiet har kompetenta personer som kan sköta landets politik. När det gällde frågan om partiet har skött sig bra i politiken på senare år var skillnaden än större: 64 procent av Alliansväljarna men bara 20 procent av de rödgröna väljarna uppgav detta som ett viktigt skäl för det egna partivalet.

Också när det gäller de sakfrågor som dominerade valrörelsen hade Alliansen fler trumf på hand. Enligt SVT:s valundersökning var de fyra viktigaste valfrågorna i väljarnas ögon skola och utbildning, sysselsättning, den svenska ekonomin samt sjukvården. Tre av dessa sakfrågor var i väljarnas ögon vinnarfrågor för Alliansen.

57 procent bedömde att Alliansen hade den bästa ekonomiska politiken medan 32 procent föredrog de rödgrönas ekonomiska politik – även bland vänsterblockets väljare fanns det alltså stora grupper som inte stödde det egna blockets syn på hur Sveriges ekonomi skulle skötas. På motsvarande sätt ansåg 52 procent att Alliansen hade den bästa sysselsättnings- och skolpolitiken medan bara 39 respektive 40 procent föredrog det rödgröna blockets syn på frågorna. Av valrörelsens viktigaste frågor var det bara sjukvården som var en vinnarfråga för vänsterblocket: 51 procent föredrog dess politik mot 40 procent för Alliansen. Sannolikt har debatten om sjukförsäkringen spelat in, även om detta inte är hela förklaringen.

Det kan slutligen noteras att de två blockens väljare hade klart olika grad av entusiasm inför det egna regeringsalternativet. I en Novus-undersökning gjord dagarna efter valet (20–23 september) framkommer att ungefär nio av tio Alliansväljare var positiva till Allianssamarbetet, medan bara knappt sex av tio rödgröna väljare hade en positiv syn på det rödgröna samarbetet. Stödet bland Alliansväljarna för regeringen var alltså massivt. Oppositionsväljarnas känslor för det rödgröna alternativet var betydligt ljummare.

4.1.1 Stigande förtroende för politiker

Det goda omdömet för regeringen har sannolikt också varit en bidragande faktor till att allmänhetens förtroende för svenska politiker har ökat kraftigt under mandatperioden. Under en följd av år sjönk förtroendet för politiker kontinuerligt, och botten nåddes i valet 1998 då endast 41 procent av tillfrågade väljare uppgav att de hade mycket eller ganska stort förtroende för svenska politiker i allmänhet. Därefter steg siffran till 54 procent i valet 2002 och låg kvar på samma nivå 2006, och i årets val skedde ännu ett ryck uppåt till 70 procent.

I väljarkåren för samtliga sju gamla riksdagspartier finns nu en tydlig majoritet som har mycket eller ganska stort förtroende för svenska politiker i allmänhet. Siffrorna varierar mellan 58 procent för Vänsterpartiets väljare till 83 procent för Moderaternas och Centerpartiets väljare; bland Folkpartiets väljare ligger politikerförtroendet på 79 procent. Sverigedemokraternas väljare skiljer ut sig genom att ha mycket lågt förtroende – endast 27 procent av SD-väljarna anser sig ha mycket eller ganska stort förtroende för politiker.

Förtroende är något som tar tid att bygga upp men som snabbt kan förstöras. Det måste anses som ett hälsotecken för den svenska demokratin som helhet att väljarna i stigande utsträckning anser att det går att känna förtroende för de folkvalda politikerna. I den allmänna debatten tas det ändå ofta som en självklarhet att politikerföraktet bara stiger. Det är hög tid att punktera den myten.

4.2 Ändrad bild av vänster–högerskalan

Den utpräglade blockpolitiken har sannolikt också spelat in i väljarnas förändrade bild av vänster–högerskalan. Sett till politisk ideologi är det djupt missvisande att jämställa de svenska blocken med höger respektive vänster: den svenska liberalismen är ingen högerideologi utan har tvärtom historiskt sett vuxit fram ur motsättningar med högern. Men i takt med att blockpolitiken blir allt fastare tenderar vänster–högerskalan snarare att uppfattas som en beskrivning av de båda regeringsalternativen. Det finns ett tydligt samband mellan borgerliga valsegrar och att fler väljare uppfattar sig själva som stående till höger på den politiska skalan.

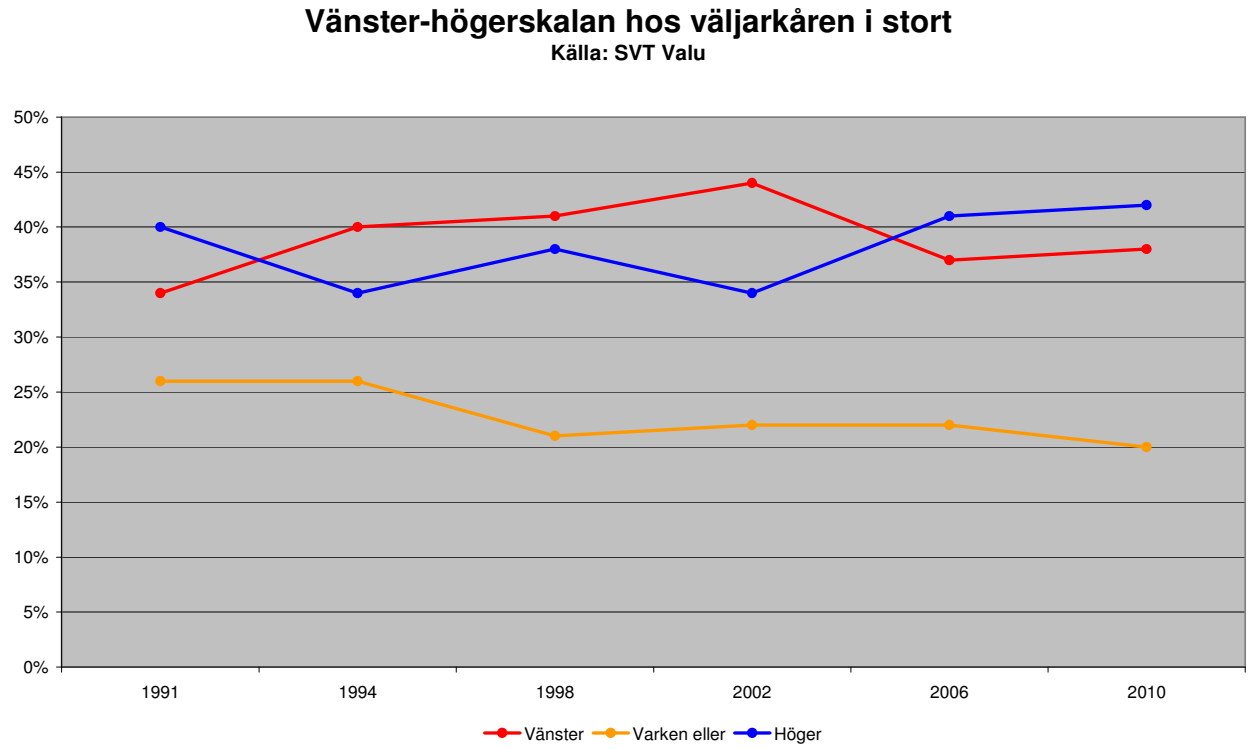

Diagram 1. Frågan som ställdes var: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster–högerskala. Var någonstans skulle du placera in dig själv?”

Väljarnas ändrade bild av vänster–högerskalan illustreras också av förändringarna hos de borgerliga sympatisörernas självidentifiering. Fram till valet 2002 var det en markant skillnad mellan Moderaterna och de övriga tre borgerliga partierna när det gällde hur stor andel av det egna partiets väljare som definierade sig som stående till höger på den politiska skalan. På motsvarande vis fanns det stora skillnader i andelen självdefinierade mittenväljare. Dessa skillnader minskade 2006 men kvarstod ändå i stora drag. I årets val har skillnaderna krympt ytterligare.

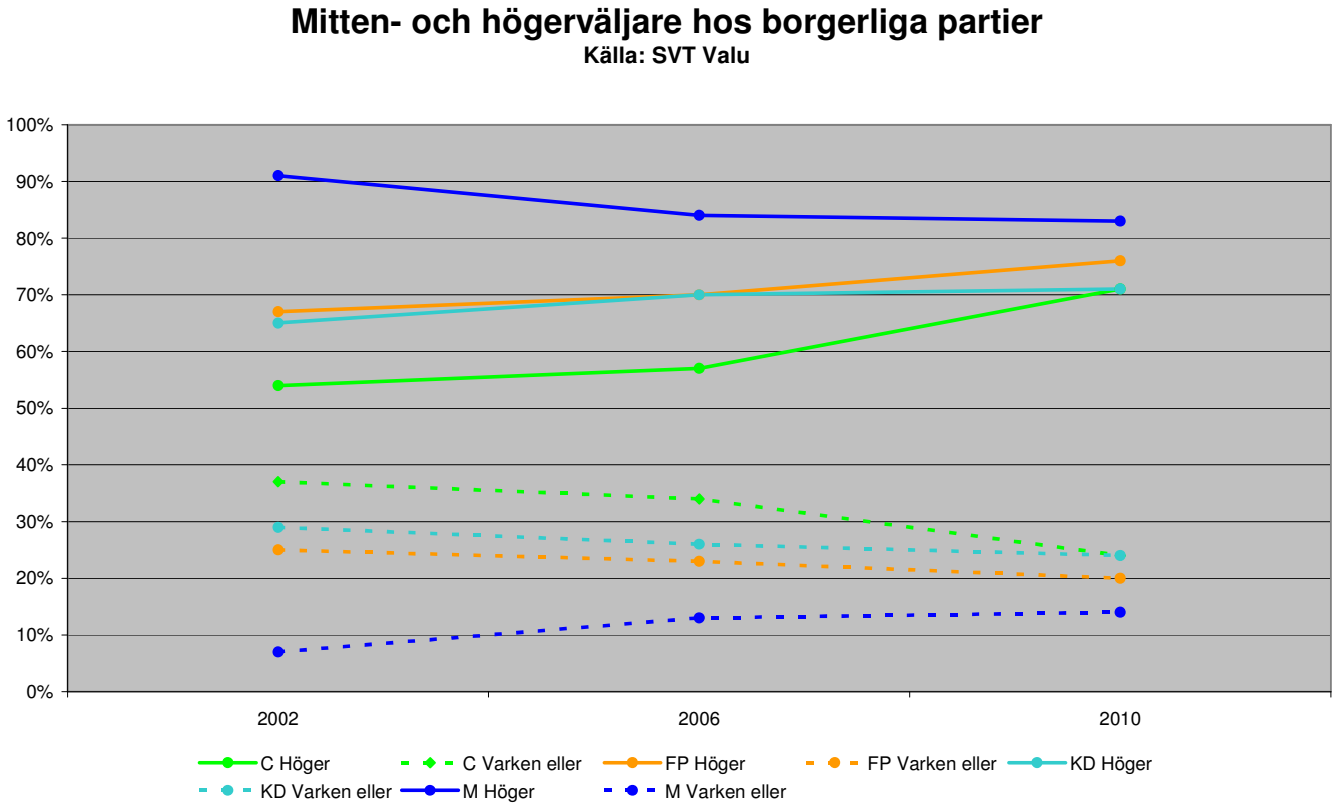

Diagram 2. Frågan som ställdes var: ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster–högerskala. Var någonstans skulle du placera in dig själv?”

Det är självklart att partiernas allmänpolitiska utveckling har bidragit till detta förändrade mönster. Moderaterna har exempelvis släppt många tidigare ståndpunkter och gått in mot mitten i synen på den offentliga sektorn. Men vi anser att det är lika uppenbart att även väljarnas syn på blockpolitiken avspeglas i vänster–högerskalan. I takt med att stödet ökar för Allianssamarbetet hos de fyra partiernas väljare blir det mindre skillnader i hur partiernas väljarkår placerar sig längs den traditionella vänster–högerskalan.

4.3 Vilka sakfrågor avgjorde valet?

Jobb, skola, sjukvård och ekonomi var de stora frågorna i valrörelsen 2006. I årets val var det skola, jobb, ekonomi och sjukvård. Svenska valrörelser brukar domineras av de breda frågorna som har stor betydelse för människors vardag och framtidsmöjligheter, och 2010 års val var inget undantag.

Men sex månader eller ett år före valet var detta ingen självklarhet. En av de absolut största stridsfrågorna under mandatperioden var pensionerna i allmänhet och beskattningen av pensioner i synnerhet, och ordkriget om en extra ”pensionärsskatt” trappades upp allt mer. Så småningom lyckades dock Alliansregeringen vända debatten i takt med att det stod klart att regeringen var beredd till stora skattesänkningar för att trygga pensionärernas köpkraft trots nominella pensionssänkningar. I själva valspurten kom pensionerna att spela en förhållandevis undanskymd

roll, och frågan kom först på plats 12 av 19 i SVT:s valundersökning när väljarna ombads rangordna valets viktigaste sakfrågor.

Miljön var en annan fråga som förutspåddes bli stor i valrörelsen, men som inte blev det. Förväntningarna var stora inför Köpenhamnsmötet, och besvikelsen blev också stor för att världens ledare inte kunde samla sig till ett mer beslutsamt agerande för att möta det globala klimathotet. Men den rödgröna oppositionens offensiv mot regeringen i denna fråga, med Miljöpartiets kvinnliga språkrör Maria Wetterstrand som frontfigur, kom av sig allt mer i takt med att valet närmade sig. Flera faktorer kan ha spelat in bakom detta.

Till att börja med gjorde vänsterblocket det onödigt svårt för sig genom att försöka peka ut Sverige som svikare vid Köpenhamnsmötet trots att Sverige enligt alla objektiva mått står i främsta ledet i den europeiska klimatpolitiken. Det var knappast Sverige som var bromsklossen i Köpenhamn, utan andra länder. Vänsterblockets alternativ till regeringens klimat- och energipolitik hade också svårt att vinna trovärdighet; särskilt gäller detta avvecklad kärnkraft i kombination med höjd bensinskatt och en ny kilometerskatt, en kombination av tre krav som var impopulära långt in i de socialdemokratiska kärntrupperna.

En fråga som däremot blev en offensivfråga för vänsterblocket i valspurten var sjukförsäkringen. Detta påverkade i hög grad debatten under den avgörande slutveckan och därmed också valresultatet. Vi återkommer till detta längre fram.

Frågornas rangordning	*Väljarkåren i stort*	*FP-väljare*
Skola och utbildning	1	1
Sysselsättning	2	3
Svenska ekonomin	2	2
Sjukvården	4	5
Sociala välfärden	5	8
Din egen ekonomi	6	4
Äldreomsorgen	7	9
Barnomsorgen	8	10
Jämställdheten mellan kvinnor och män	9	11
Miljön	10	18
Skatterna	10	12
Pensionerna	12	15
Lag och ordning	13	6
Energi och kärnkraft	14	13
Företagens villkor	14	7
Flyktingar/invandring	16	14
Svensk utrikes- och säkerhetspolitik	17	16
EU/euro	18	17
Svensk militär närvaro i Afghanistan	19	19

Tabell 4: Viktiga frågor för olika partiers väljare. Frågan löd: ”Vilken betydelse hade följande frågor för ditt val av parti i riksdagsvalet i dag?” Siffrorna är rangordningstal. Källa: SVT Valu.

En jämförelse mellan väljarkåren i stort och för Folkpartiets väljare ger underlag för vissa intressanta slutsatser. Till att börja med är den stora samstämmigheten i synen på vad de viktigaste frågorna värd att notera. Alla de gamla riksdagspartiernas väljare rankar skolan som en av de viktigaste valfrågorna, men Folkpartiets väljare är de enda som sätter den allra högst – vilket också är vad väljarkåren i genomsnitt gör. Att skolan trots detta hamnar så högt i totalkolumnen kan tyckas svårförklarligt, men hänger ihop med att de övriga riksdagspartiernas väljare har fundamentalt olika syn på vad som är den allra viktigaste frågan. De andra kandidaterna till viktigaste valfråga slår alltså ut varandra.

För de övriga allianspartiernas väljare är den viktigaste frågan den svenska ekonomin och därnäst jobben. För Socialdemokraternas och Vänsterpartiets väljare är det däremot den sociala välfärden och därnäst sjukvården. För Miljöpartiets väljare är det miljön följt av energin och kärnkraften. I en särskild grupp för sig står Sverigedemokraternas väljare, för vilka invandring och lag och ordning är valets allra viktigaste frågor. Folkpartiets väljarkår var som sagt den enda av riksdagspartiernas där skolan hamnade allra högst i rangordningen – och det var också där som tyngdpunkten i väljarkåren som helhet visade sig hamna.

En klassisk socialdemokratisk fråga som jobben hamnade inte ens på topp tre bland socialdemokratiska väljare, än mindre vänsterpartistiska eller miljöpartistiska. Skillnaderna mellan partierna handlade inte bara om de sakpolitiska förslagen; i skillnaden mellan väljarkårerna syns också olika världsbilder.

4.3.1 Skola och integration fortsatt starka FP-frågor

Hur pass väl lyckades Folkpartiet att profilera sig i de stora valfrågorna? Utfallet får betraktas som blandat. Otvivelaktigt har Folkpartiet också i årets val haft stor draghjälp av skolfrågan – årets viktigaste valfråga och den enskilda sakfråga där Folkpartiet har högst förtroende. Forskningsgruppen för samhälls- och informationsstudier (FSI) har en unik mätserie där partiernas förtroendesiffror i olika sakfrågor mäts regelbundet sedan 1984, och i den senast tillgängliga undersökningen (hösten 2009) var Folkpartiet i särklass det parti som hade högst förtroende i skolfrågor. 29 procent av de tillfrågade ansåg att Folkpartiet hade den bästa politiken för skolan.

År	*Folkpartiet*	*Social-demokraterna*	*Diff.*	*Främsta borgerliga konkurrent i frågan*	*Diff.*
1998					
Sjukvården	12 %	24 %	– 12 %	17 % (KD)	– 5 %
Vård av gamla	12 %	18 %	– 6 %	21 % (KD)	– 9 %
2002 (våren)					
Skolan	11 %	26 %	– 15 %	18 % (M)	– 7 %
Vård av gamla	8 %	26 %	– 15 %	14 % (KD)	– 6 %
2006 (våren)					
Skolan	22 %	20 %	+ 2 %	20 % (M)	+ 2 %
Invandrarfrågor	17 %	16 %	+ 1 %	21 % (M)	– 4 %
2009					
Skolan	29 %	21 %	+ 8 %	16 % (M)	+ 13 %
Invandrarfrågor	14 %	18 %	– 4 %	21 % (M)	– 7 %

Tabell 5: Förtroendesiffrorna i Folkpartiets två starkaste sakfrågor från 1998 och framåt, jämfört med förtroendesiffrorna i samma frågor för Socialdemokraterna samt för det jämte Folkpartiet starkaste borgerliga partiet i respektive fråga. Urvalet visar den mätning som ligger närmast före respektive val. Källa: Forskningsgruppen för samhälls- och informationsstudier (FSI).

Skolan har varit Folkpartiets starkaste sakfråga sedan 2002, följd av det som i FSI-mätningarna kallas invandrarfrågor. På det senare området har dock Folkpartiet tappat något under mandatperioden, och sedan 2007 är stödet för både Moderaterna och Socialdemokraterna högre i synen på invandrarpolitik. Icke desto mindre anser 14 procent av de tillfrågade i FSI:s mätningar att Folkpartiet har den bästa invandrarpolitiken, alltså klart högre än vår andel av väljarkåren. I årets val fick dock invandring och integration relativt litet utrymme som egen fråga, och Folkpartiets möjligheter att nå ut med en bredare politik på detta område var därmed begränsade.

Folkpartiets tredje starkaste sakfråga i FSI-mätningarna är EU-politiken, en fråga som är en stor tillgång för oss i Europavalet men svårare att kommunicera i ett riksdagsval. Den djupa ekonomiska krisen i många EU-länder bidrog också till att EU-frågorna i år inte var lätta att driva offensivt.

Två andra sakfrågor som väljarna däremot prioriterar högt och där Folkpartiet också har ett relativt högt stöd är sjukvård och äldreomsorg.

Däremot är det ett allvarligt orosmoment att Folkpartiet i väljarnas ögon har en svag framtoning på ett så centralt område som Sveriges ekonomi och sysselsättningen. I FSI:s mätningar är det 3 procent av de tillfrågade som anser att Folkpartiet har den bästa politiken mot arbetslöshet, och bara 2 procent som anser att Folkpartiet har den bästa ekonomiska politiken.

Det kan noteras att den interna självbilden bland folkpartister i stora drag ligger i linje med dessa mätningar. I valanalysgruppens enkät till partiets nyckelpersoner ansåg sensationella 99,5 procent av de svarande att Folkpartiet på ett adekvat sätt nådde ut på området skola och utbildning under valrörelsen. Av de enligt SVT:s valundersökning sju viktigaste väljarfrågorna ansåg nyckelpersonerna att Folkpartiet därnäst lyckats bäst med att nå ut inom äldrepolitiken (där 33,6 procent ansåg att vi nått ut på ett adekvat sätt). Störst tveksamhet rådde huruvida vi lyckats nå ut i frågor om sjukvård, social välfärd, ekonomisk politik och privatekonomi.

4.4 Ett tydligare parti

Men det räcker inte med en hög trovärdighet i en viss sakfråga för att väljarna ska ge partiet sitt stöd. Dessa frågor måste också hänga ihop med partiets allmänna framtoning. Och inte minst viktigt – partiet måste lyckas göra sig påmint inför allmänheten och framstå som ett politiskt alternativ med en tydlig egen identitet.

Risken för hemmablindhet när politiskt intresserade diskuterar partistrategier kan inte nog understrykas. Även om valdeltagandet är högt och de flesta väljare har en någorlunda tydlig uppfattning om var de står på vänster–högerskalan, så är inte detta detsamma som att väljare i allmänhet idogt följer med i partiernas idéutveckling i varje enskild fråga. När partierna blir fler samtidigt som partiidentifikationen sjunker är det också långt ifrån självklart att den enskilde väljaren över huvud taget har en särskilt klar bild av vissa partier.

Folkpartiet är i dag inte ett stort parti. För att vi ska växa är det en nödvändig förutsättning att fler väljare får en tydlig bild av partiet, så att vi därigenom lägger grunden till att fler får ett ökande allmänt förtroende för vår politik. Detta skapas inte över en natt utan handlar tvärtom om ett mycket långsiktigt arbete, som kan bära frukt inom ett årtionde snarare än inom det närmaste året.

När det gäller allmänhetens bild av partiernas karaktärsdrag finns det anledning att fördjupa sig i den studie som Forskningsgruppen för samhälls- och informationsstudier (FSI) gör i princip årligen sedan 1984. Den långa mätserien och den stora kontinuiteten i utformningen av undersökningen gör den väl lämpad för att illustrera hur väljare i allmänhet förändrat sin bild av Folkpartiet över åren. I detta sammanhang undersöks alltså inte förtroendet för partierna i olika politiska sakfrågor, utan snarare vilka allmänna egenskaper som väljarna förknippar med de olika partierna.

Föga förvånande har väljarna tydligast uppfattning om de stora partierna och en mer diffus uppfattning om de mindre. Den enkla sanningen är att en majoritet av väljarkåren inte på förfrågan kan ange något särskilt karaktärsdrag för Folkpartiet över huvud taget. Men detta är ett problem i sig bara om målet är att nå hundra procent av väljarna. Det viktiga är att se hur åsikterna ser ut bland de väljare som har en mer tydlig uppfattning om partiet. Det är bland dessa väljare som vi har vår väljarbas: för att vilja rösta på ett visst parti måste man ju ha en någorlunda positiv grunduppfattning om partiet i fråga.

En akilleshäl för Folkpartiet har under årtionden varit att vi uppfattats som ett vacklande och obeslutsamt parti, även om många väljare kan känna sympati för vår framtoning i övrigt. Det skulle föra alltför långt att i detta sammanhang utveckla de djupare orsakerna till bilden av Folkpartiet som ett vankelmodigt parti, men en faktor är sannolikt att Folkpartiet tidigare ofta har positionerat sig som ett parti som är berett att samarbeta både högerut och vänsterut. I en politisk kontext där blockpolitiken sätter ramarna för den politiska debatten har denna ståndpunkt gjort partiet svårplacerat i många väljares ögon. Ända sedan 1990-talets mitt har Folkpartiet entydigt profilerat sig som ett borgerligt parti, men ändå har vårt enskilt starkaste karaktärsdrag i väljarnas ögon ofta varit ”vacklande hit och dit”.

I valanalysen efter 2006 års val redovisades vilka karaktärsdrag som minst 20 procent av de tillfrågade i FSI:s undersökningar förknippar med Folkpartiet. Den godtyckligt satta gränsen på 20 procent motiverades med att det kan vara ett bra riktmärke om målet är att Folkpartiet inte ska ligga under tioprocentsstrecket utan växa sig betydligt större. I tabell 6 upprepas denna redovisning, nu med de senast tillgängliga siffrorna inför årets val.

Folkpartiets karaktärsdrag i allmänhetens ögon 1984–2009

1984	Vacklande hit och dit (34 %)
1987	Frihet (25 %) Omtänksamhet (23 %) Lyssnar på vanligt folk (22 %) Vacklande hit och dit (21 %)
1990	Vacklande hit och dit (27 %)
1993	Samarbetsvillig (33 %) Vacklande hit och dit (29 %) Omtänksamhet (24 %)
1997	Vacklande hit och dit (27 %)
2001	Vacklande hit och dit (42 %) Samarbetsvillig (22 %) Frihet (21 %)
2005	Samarbetsvillig (30 %) Frihet (28 %) Lyssnar på vanligt folk (26 %) Vacklande hit och dit (25 %) Omtänksamhet (21 %) Emot förbud och kontroller (20 %) Framtidsinriktad (20 %) Vill belöna personliga insatser (20 %)
2009	Frihet (27 %) Samarbetsvillig (27 %) Vill belöna personliga insatser (24 %) Svenskt (22 %) Lyssnar på vanligt folk (21 %)

Tabell 6: Folkpartiets starkaste egenskaper och kännetecken i allmänhetens ögon 1984–2009. Urvalet visar mätningarna åren före riksdagsval och återger de karaktärsdrag som nämns av minst 20 procent av de tillfrågade. Frågan som ställdes löd: ”Man kan inte lägga märke till eller komma ihåg allt som partierna gör och tycker. Ändå kan man få en ganska stark *känsla* för vad de står för. Nedan anges några mer allmänna egenskaper. Försök ange din känsla av vilket eller vilka partier varje egenskap passar in på.” Källa: Forskningsgruppen för samhälls- och informationsstudier (FSI).

Det finns två iakttagelser att göra av tabellen. För det första har Folkpartiet under det senaste årtiondet gradvis etablerat sig som ett synligare parti i väljarnas ögon. Medan det i början av 1990-talet var få och diffusa egenskaper som förknippades med Folkpartiet har partiet på senare år

fått en mer utmejslad profil, även om antalet tydliga karaktärsegenskaper har minskat något 2009 jämfört med förvalsåret 2005.[3]

För det andra har egenskapen ”vacklande hit och dit” nu försvunnit från listan över Folkpartiets starkaste karaktärsdrag. Det är första gången sedan mitten av 1980-talet som detta sker. I väljarnas ögon har Folkpartiet blivit ett synligare och tydligare parti.

Det finns andra mätningar som pekar i samma riktning som FSI:s siffror, och som visar att Folkpartiet också under själva valrörelsen behöll en tydlig profilering. Novus genomförde den 2–7 september en opinionsmätning där de tillfrågade fick ta ställning till om det var tydligt eller otydligt vad de olika partierna vill med sin politik. 46 procent av de tillfrågade ansåg att det var tydligt vad Folkpartiet vill, vilket placerar oss på tredje plats efter Moderaterna och Miljöpartiet.

Också bland partiets egna aktiva finns uppfattningen att Folkpartiet inför årets val lyckades tämligen väl med att profilera sig effektivt. I enkätundersökningen bland nyckelpersoner svarade 27 procent av de svarande att Folkpartiet var tydligt och effektivt profilerat före och under valrörelsen, och ytterligare 57 procent svarade att partiet var ganska tydligt och effektivt profilerat. Totalt är det alltså 84 procent som har en positiv syn på hur pass väl Folkpartiet profilerade sig, en siffra som ligger på samma nivå som i valanalysen 2006. Endast 15 procent ansåg att partiet inte var så särskilt eller rentav mycket otydligt profilerat.

Det innebär naturligtvis särskilda utmaningar för ett parti att profilera sig inför allmänheten samtidigt som partiet ingår i ett sammanhållet regeringsalternativ. Väljarna har rätt att förvänta sig att det parti som ingår i en koalition också vårdar samarbetet. Valanalysgruppens interna enkätundersökningar ger vid handen att en stor majoritet av såväl nyckelpersoner som partimedlemmar i allmänhet anser att Allianssamarbetet som helhet var positivt för Folkpartiets möjligheter att nå ut till väljare. Samtidigt som stödet för Alliansen är massivt finns det dock en medvetenhet om att ramarna för egen profilering ibland blir snävare inom en koalition.

4.4.1 Partiledaren allt mer betydelsefull

Statsvetare påminner ofta om att partiledarens roll i en valrörelse ofta överskattas: det som är absolut viktigast för väljaren är inte partiledaren utan partiets vägval i väsentliga sakfrågor och dess allmänna framtoning. Också i 2010 års val var sakfrågorna betydligt viktigare än personerna.

Dock går det att skönja att partiledarens betydelse har ökat i de senaste valen, vilket visas av diagram 3 på nästa sida. I år var det så pass många som 24 procent, alltså var fjärde väljare, som uppgav att partiledaren hade en mycket stor betydelse för valet av parti. Ökningen är särskilt dramatisk för Moderaterna, men även om Moderaternas siffror exkluderas går det att se en stigande trend för partiledarens betydelse.

[3] Det kan vara på sin plats med en särskild kommentar om karaktärsdraget ”svenskt”, som i 2009 års mätning nämns som ett framträdande karaktärsdrag för Folkpartiet. De i väljarnas ögon mest ”svenska” partierna har ända sedan FSI:s mätningar startade varit Socialdemokraterna och Moderaterna. Så är fallet också i årets val – ”svenskaste” parti är Socialdemokraterna (40 procent) följt av Moderaterna (33 procent) och Centerpartiet (24 procent). Folkpartiet kommer på delad fjärdeplats med Kristdemokraterna. Vår tolkning är att karaktärsdraget ”svenskt” närmast handlar om att partiet associeras med den rådande svenska samhällsmodellen, alltså Sverige som land. Denna tolkning underbyggs av att de två partier som uppfattas som minst ”svenska”, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, också är de två partier som i särskilt hög grad förknippas med karaktärsdraget ”vill ha stora samhällsförändringar”.

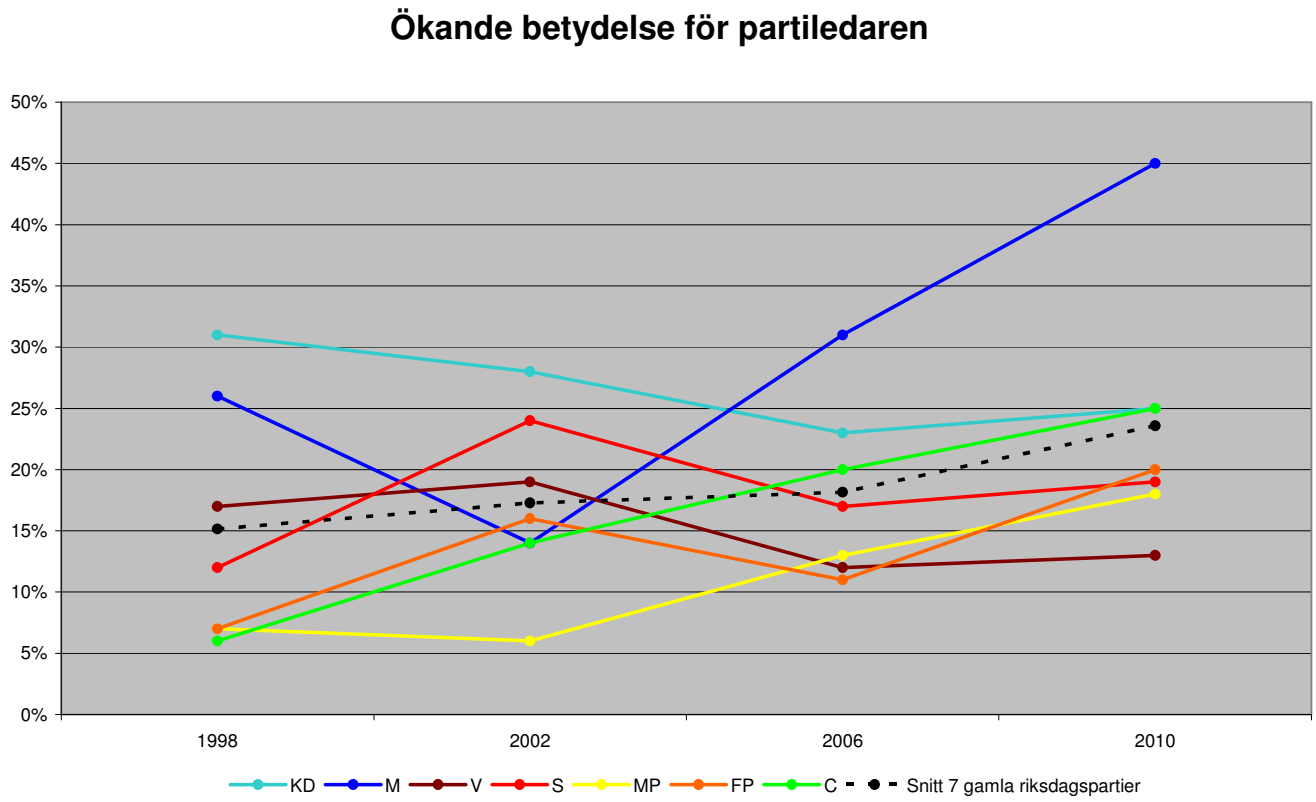

Diagram 3: Partiledarnas betydelse inför valet. Diagrammet visar hur stor andel av respektive partis väljare som uppgav att partiledaren var mycket betydelsefull för valet av parti. Källa: SVT Valu.

För Folkpartiets del angav 20 procent av våra väljare att partiledaren var mycket betydelsefull för valet av parti. Dessa uppgifter från SVT:s valundersökning kan kompletteras med Novus valdagsundersökning, där väljarna ger Jan Björklund det tredje bästa betyget av de gamla riksdagspartiernas ledare (3,2 på en femgradig skala). Endast Fredrik Reinfeldt och Maria Wetterstrand fick ett högre betyg.

4.5 Hög rörlighet i väljarkåren

Sedan lång tid tillbaka finns ett mönster i svensk politik av att väljarna blir allt mer lättflyktiga och att de bestämmer sig allt senare för vilket parti de ska ge sitt stöd. Detta mönster syntes också i år, även om det finns tecken till en viss stabilisering.

I valet 1991 var det 25 procent av väljarna som bytte parti jämfört med föregående val, en siffra som steg till 34 procent i 2006 års val och därefter stagnerade till 33 procent i år. Den ökande rörligheten avspeglas också i att andelen väljare som splittrade sina röster mellan olika partier i kommun- och riksdagsvalen ökade från 23 procent år 1991 till rekordhöga 30 procent år 2010.

En mycket stor andel väljare bestämmer sig definitivt först i valrörelsens absoluta slutskede. Andelen som bestämde sig för sitt partival under den sista veckan, eller rentav på valdagen, har ökat från 28 procent år 1991 till 35 procent år 2006. I årets val sjönk siffran något till 30 procent.

Detta ska förstås inte tolkas som att partivalet för dessa väljare är en helt öppen fråga fram till sista valveckan; snarare är röstningen en process där beslutet växer fram gradvis. Den enskilde väljaren kan vara helt säker på vilken politisk huvudinriktning han eller hon vill stödja, men vara öppen för att stödja två eller flera partier som drar i ungefär samma riktning. Den som stödröstar kan ibland

bestämma sig sent, under påverkan från opinionsmätningar som pekar på att ett visst parti hamnat i ett bekymmersamt läge.

Enligt Novus valdagsmätning började 30 procent av väljarna med att bestämma sig för vilket regeringsalternativ de ville stödja; först därefter avgjorde de vilket parti som rösten skulle tillfalla. Den tydliga blockpolitiken i årets val kan ha förstärkt detta beteende genom att det var så uppenbart vilket regeringsalternativ vart och ett av de sju gamla riksdagspartierna tillhörde.

4.5.1 … och särskilt bland Folkpartiväljare

Folkpartiet har länge kännetecknats av att ha många potentiella väljare men få som är trogna partiet i vått och torrt. Rörligheten är stor – särskilt inom det borgerliga blocket, men även gentemot Socialdemokraterna och på senare tid Miljöpartiet. I alla valrörelser bestämmer sig Folkpartiets väljare senare än genomsnittet, så också i årets val. Hela 40 procent av våra väljare bestämde sig först under sista veckan eller på valdagen.

Tillbakagången på 0,4 procentenheter döljer alltså något mycket mer dramatiskt: enbart 49 procent av de väljare som gav Folkpartiet sitt stöd 2006 röstade på samma parti år 2010.[4] Annorlunda uttryckt har 51 procent av 2006 års väljare lämnat Folkpartiet inför årets val. Inget annat riksdagsparti hade i årets val en så lättrörlig väljarkår (närmast kommer Centerpartiet, som behöll 56 procent av 2006 års väljare). Omsatt i siffror betyder detta att 213 000 väljare röstade på Folkpartiet 2006 men valde något annat alternativ i år. Samtidigt har dock 215 000 nya väljare vunnits för det liberala partiet i 2010 års val, vilket gör att röstetalet totalt sett har ökat med drygt 2 000 personer till 421 000 väljare.

Men gör tankeexperimentet att Folkpartiet hade lyckats behålla inte hälften utan åtminstone två tredjedelar av 2006 års väljare. Då hade årets röstetal i stället legat på 494 000 väljare, vilket hade motsvarat ett valresultat på 8,3 procent.

Inte heller i 2006 års val lyckades Folkpartiet mer än hälften (noga räknat 51 procent) av väljarna från föregående riksdagsval. Men jämförelsen bakåt haltar, eftersom det av lätt insedda matematiska skäl är svårt att behålla en hög väljarandel i ett stort förlustval som 2006. Valet år 2010 var inget stort förlustval utan ett val där Folkpartiet i stort höll ställningarna – men inte heller i år var det mer än hälften av förra valets väljare som stannade kvar hos Folkpartiet. Bakom de skenbart likartade siffrorna – hälften av väljarkåren från föregående val behålls till nästkommande – ligger alltså i själva verket en ökande rörlighet.

[4] Siffrorna avser, liksom överallt annars i detta avsnitt där annat inte nämns, SVT:s valundersökning. Även Novus valdagsmätning pekar i denna riktning: här sade 51 procent av dem som uppgav att de röstat på Folkpartiet 2006 att de röstade på samma parti 2010.

4.5.2 Väljarströmmar till och från Folkpartiet

Den höga rörligheten till och från Folkpartiet illustreras lättast i form av ett diagram. Med stöd i Sifos strukturrapporter och SVT:s valundersökning kan de viktigaste väljarströmmarna illustreras på följande sätt.

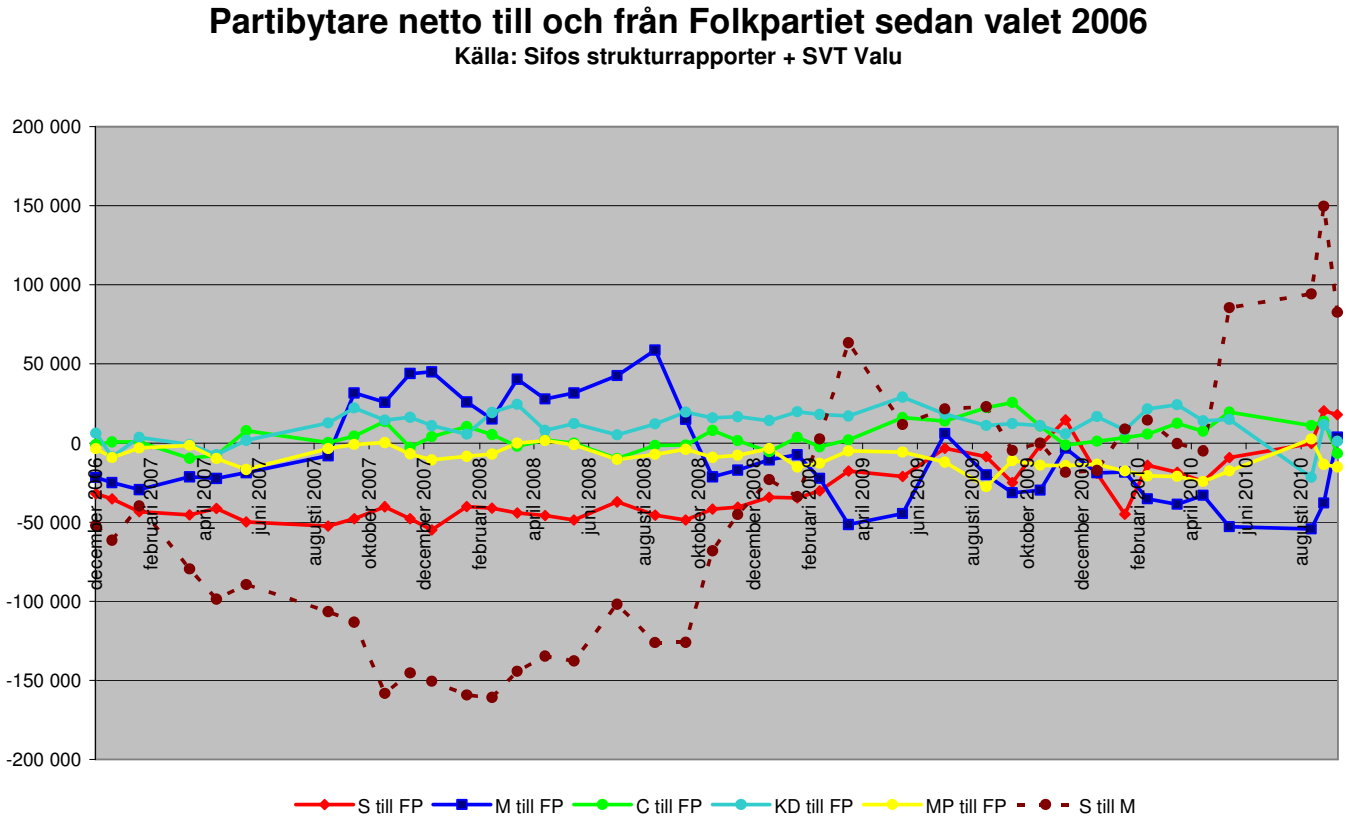

Diagram 4: Nettoflöden mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet Kristdemokraterna och Miljöpartiet samt nettoflödet mellan Moderaterna och Socialdemokraterna. Diagrammet avser förändringarna under perioden december 2006–september 2010 jämfört med valresultatet 2006.

I detta diagram studeras nettoflödena till och från övriga borgerliga partier samt Socialdemokraterna och Miljöpartiet i form av de heldragna linjerna. Ett annat strategiskt viktigt väljarflöde, nettoflödet mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, har i jämförande syfte lagts in i form av den streckade linjen.

Av diagrammet framgår att nettoflödena i förhållande till andra borgerliga partier var tämligen måttliga under mandatperiodens första år, men att en nettovinst började göra sig märkbar från och med hösten 2007. Denna förändring sammanfaller i tiden med partiledarskiftet och den ökade uppmärksamhet detta förde med sig för Folkpartiets del.

Från och med finanskrisens utbrott hösten 2008 vänds dock nettovinsten från Moderaterna (den heldragna blå linjen) till en nettoförlust, som sedan blir i princip bestående till början av valspurten hösten 2010. Från och med augusti 2010 lyckas Folkpartiet sedan vinna tillbaka netto drygt 50 000 väljare från Moderaterna, och slutar på ett visst plus.

Gentemot de två andra borgerliga partierna är mönstret det omvända. Nettovinster från Kristdemokraterna (den turkosa linjen) och Centerpartiet (den gröna linjen) kan skönjas under nästan hela mandatperioden, men i själva valspurten vänds dessa nettovinster plötsligt till en nettoförlust till båda dessa partier. Vi återkommer längre fram till tänkbara faktorer som kan ha spelat in.

Under mandatperiodens första halva går det att se en påtaglig nettoförlust av väljare till Socialdemokraterna. Det är också under denna tid som Alliansregeringens opinionssiffror som helhet är som allra uslast, och vid denna tid bedömer många att Alliansens dagar vid makten snart är räknade. Från och med hösten 2008 börjar dock väljarförlusterna minska och siffrorna stabiliseras, en förändring som sammanfaller i tiden med finanskrisen och med lanseringen av det rödgröna oppositionssamarbetet. Efter vissa svängningar lyckas sedan Folkpartiet vända strömmen och vinna väljare netto från Socialdemokraterna, en nettovinst som dock dämpas i själva slutfasen av valrörelsen.

Nettoströmmarna mellan Folkpartiet och Miljöpartiet är mycket måttliga för att inte säga försumbara ända fram till sommaren 2009, då en viss nettoförlust gör sig märkbar. Vid denna tid har Miljöpartiet fått god uppmärksamhet genom Europavalrörelsen, samtidigt som klimatfrågan blir allt större i debatten inför Köpenhamnstoppmötet. Under våren 2010 vänder dock väljarströmmen tillbaka till Folkpartiet i takt med att vänsterblocket konkretiserar sin politik, men i själva valrörelsen skiftar riktningen på nytt och Folkpartiet får vidkännas en viss nettoförlust.

Allra mest dramatiska är skiftningarna i väljarströmmar mellan Socialdemokraterna och Moderaterna. Den historiskt höga rörligheten blir än tydligare om man besinnar att 50 000 väljare motsvarar nästan en procent av väljarkåren. När Moderaterna i mandatperiodens början tappar drygt 150 000 väljare till Socialdemokraterna innebär det alltså att 3 procentenheter byter från M till S, och omsvängningen från denna period fram till valdagen 2010 motsvarar att hela 5 procentenheter på nytt byter sida från S till M.

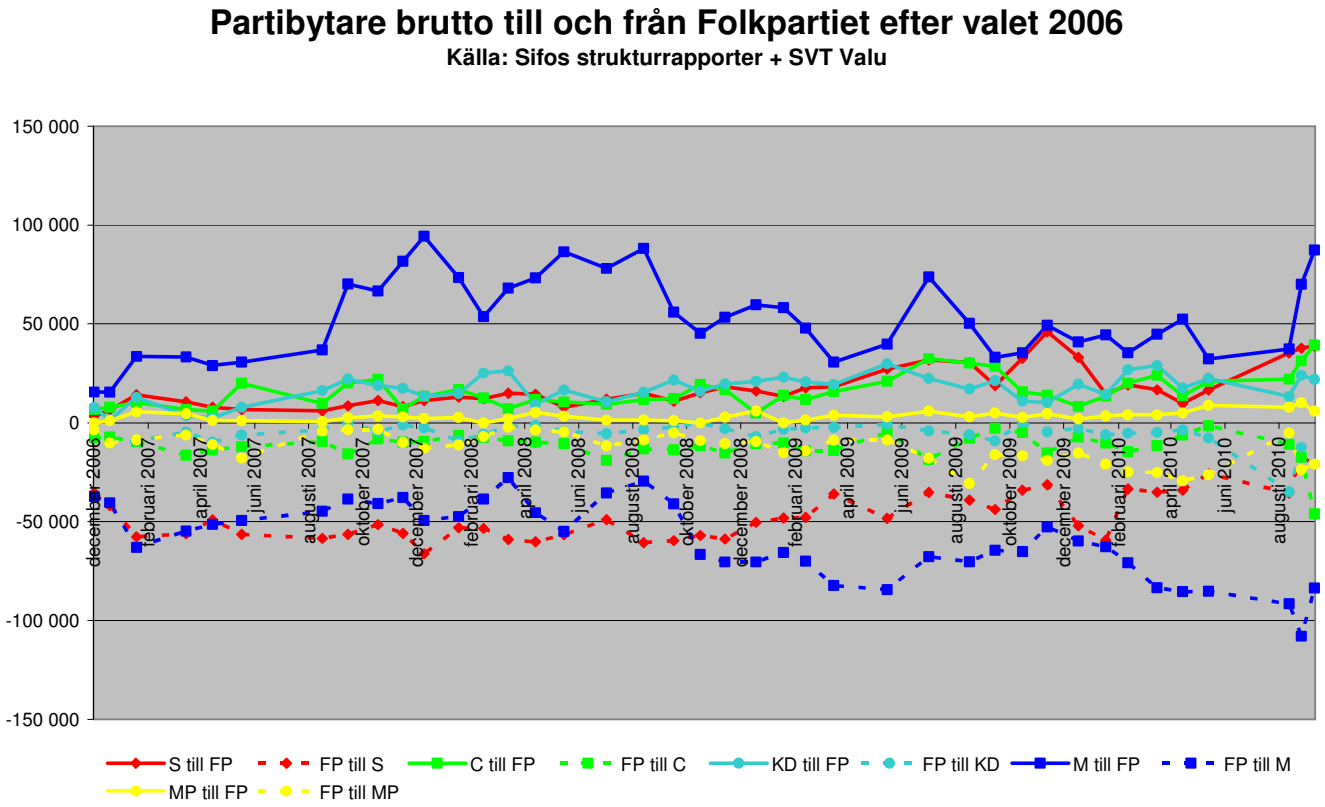

Diagram 5: Bruttoflöden mellan Folkpartiet och Socialdemokraterna, Moderaterna, Centerpartiet Kristdemokraterna och Miljöpartiet. Diagrammet avser förändringarna under perioden december 2006–september 2010 jämfört med valresultatet 2006.

De dramatiska skiftningarna blir än mer synliga om vi löser upp nettosiffrorna och i stället tittar på bruttoflödena. I analysen av väljarflöden mellan partier är det ju viktigt att beakta att det inte

handlar om samma väljare som rör sig fram och tillbaka mellan två partier. Snarare handlar det om två hela tiden pågående väljarströmmar, en i vardera riktningen.

Diagram 5 på föregående sida visar att de förändrade väljarströmmarna mellan Folkpartiet och Centerpartiet respektive Kristdemokraterna inte har att göra med att Folkpartiet i valrörelsen tappade de väljare som partiet tidigare under mandatperioden vunnit från dessa partier. De heldragna gröna och turkosa kurvorna, som visar antalet väljare som bytt från C och KD till FP, ligger tvärtom stabilt och tenderar rentav att öka något inför valspurten. Däremot inträffar det i valrörelsens slutskede en kraftig ökning av antalet väljare som tidigare röstat på FP men som därefter övergår till Centerpartiet respektive Kristdemokraterna.

Även i diagrammet över bruttoflöden syns att rörligheten mellan Folkpartiet och Miljöpartiet var mycket låg ända fram till sommaren 2009. Det som därefter inträffar är dock att växande grupper tidigare FP-väljare, som mest cirka 30 000, lockas över till Miljöpartiet medan Folkpartiet har svårt att i motsvarande mån locka över gamla miljöpartister. Den heldragna gula kurvan, som visar väljare som byter från MP till FP, ligger över hela mandatperioden mycket lågt. Att Folkpartiets nettoförlust till Miljöpartiet blir måttlig hänger alltså inte ihop med att vi i detta val lyckades värva över väljare från detta parti, utan snarare med att tidigare FP-väljare återvände till sitt gamla parti i takt med att det blev uppenbart vad vänsterblockets och Miljöpartiets politik innebar i praktiken.

I det avslutande avsnittet sammanfattar vi vår bedömning av nettoflödena till och från Folkpartiet och vad dessa kan bero på.

5 Orsaker till Folkpartiets valresultat

2010 års val var ett mittenval. Aldrig tidigare har en valrörelse varit koncentrerad kring ett så smalt spektrum i mitten. Det har varit en stenhård konkurrens om de mittenväljare som ofta ser Folkpartiet som ett intressant alternativ.

I framgångsval brukar Folkpartiet öka över hela linjen och i hela Sverige, och motsvarande sak brukar gälla för förlustval. Detta mönster syntes inte i årets val, utan tillbakagångar i alla tre valen blandades med lokala framgångar på många håll. Oavsett detta är det valanalysgruppens uppfattning att vi inte ska vara nöjda med ett valresultat på denna nivå.

Årets riksdagsval var även en folkomröstning om Alliansregeringen. Valet 2010 blev en succé för Alliansens, och Folkpartiets, strävan att åstadkomma ett regeringsalternativ som långsiktigt kan styra Sverige. Alliansregeringens trovärdighet ligger skyhögt över det rödgröna projekt som havererade en kort tid efter valet. Vi konstaterar också med glädje att stödet för Folkpartiets medverkan i Alliansen är massivt hos både Folkpartiets nyckelpersoner och medlemskåren i stort.

Efter den omfattande finanskrisen, som satt hela den globala ekonomin i gungning, blev de två blockens regeringsduglighet en huvudfråga i valrörelsen. Detta var en stor vinnarfråga för Alliansen som helhet, men enbart indirekt en vinnarfråga för Folkpartiet i så måtto att antalet alliansväljare (och därmed potentiella Folkpartiväljare) totalt sett ökade.

I stället var det Moderaterna som gjorde de stora väljarvinsterna på regeringens höga trovärdighet. Detta hänger till stor del ihop med Moderaternas positionsförflyttning mot mitten, samt det breda folkliga förtroendet för Fredrik Reinfeldt som statsminister och Anders Borg som finansminister. Reinfeldts, och framförallt Borgs, hantering av finanskrisen och dess följder har sannolikt varit avgörande för förtroendet för Alliansens regeringsduglighet. Vår slutsats i detta avseende underbyggs dessutom av att partiledarfrågan i år spelade exceptionellt stor roll för just Moderaternas väljarkår.

Sex år av Allianssamarbete varav fyra år i regering har onekligen gjort att Folkpartiets utrymme för egen profilering har minskat. Det ökade vår sårbarhet inför årets val. Detta är dock inte något unikt för just Folkpartiet. Även i en koalitionsregering finns det stort utrymme, och stort ansvar, för varje parti att enskilt vända sig till väljarna och få stöd för de grundläggande värden partiet arbetar för.

I analysen av Allianssamarbetets effekter på Folkpartiets valresultat finns det flera olika iakttagelser som bör lyftas fram. Att Alliansen gjorde det lättare för allmänborgerliga väljare att byta parti bidrog påtagligt till att Folkpartiet också i år hade lättrörlig väljarkår med många gamla väljare som förlorades och många nya väljare som tillkom från andra partier. Samtidigt var Folkpartiet nettovinnare av röster från Moderaterna, trots att detta parti var valets stora segrare sett i ökning av väljarstöd. Det ska också noteras att Folkpartiet gjort framryckningar i nästan halva landet på den kommunala nivån, ofta i kommuner där det råder Alliansstyre. Det finns alltså ingen koalitionsregeringarnas järnhårda lag som gör att de mindre partierna är obönhörligen dömda att krympa.

Alliansen har i grunden förändrat Folkpartiets förutsättningar i en valrörelse. Men dessa förutsättningar kommer att förändras också framöver, även i ett bevarat Allianssamarbete. Alliansen bildades för att visa att det finns ett trovärdigt borgerligt regeringsalternativ. I dag råder det inget tvivel om att vi är regeringsdugliga. Detta faktum gör att utgångsläget inför 2014 kommer att vara annorlunda, något vi återkommer till längre fram.

Skola, jobb och Sveriges ekonomi var vinnarfrågor för Alliansen, och skolan den stora vinnarfrågan för Folkpartiet. Det är en betydande framgång för Folkpartiet och inte minst för Jan Björklund personligen att skolan i år framtonade som den enskilt viktigaste sakfrågan i väljarnas ögon. Skolfrågan var också särskilt betydelsefull för de väljare som gav Folkpartiet sitt stöd. I ett större perspektiv är det en mycket viktig insats för Sverige som Jan Björklund och Folkpartiet gjort genom att vända skoldebatten.

Folkpartiets genomslag för andra sakfrågor var inte fullt lika stort, men vår politik om integration, äldres situation och ungdomsarbetslösheten fick ett visst utrymme under valrörelsen. Vår bedömning är att Folkpartiet i dessa tre frågor hade en profil som bidrog till att synliggöra det som särskiljer oss från andra partier.

Det kan dock konstateras att vårt genomslag i dessa frågor inte ens kommer i närheten av vår synlighet i skolfrågor. En varnande iakttagelse är att det också internt har funnits en osäkerhet om vilken fråga som var den, efter skolan, näst viktigaste sakfrågan för Folkpartiet under valrörelsen.

Vår slutsats av detta är inte att skolfrågorna syntes för mycket – tvärtom ska vi vara oerhört nöjda med att vi nådde ut så framgångsrikt i valrörelsens viktigaste fråga. Däremot försvårades sannolikt våra möjligheter att nå ut i fler sakfrågor av att vi inte tydligare prioriterade vilken ytterligare fråga som vi ville få genomslag för. Partiledningen borde ha gjort mer för att tydligt peka ut vilken som var Folkpartiets näst viktigaste fråga och klargöra detta både internt och externt.

För att föregående stycke ska tolkas rätt vill vi understryka att det är en betydande framgång för ett parti på 6–8 procent i väljarstöd redan att nå ut så offensivt i en enda förstaplansfråga, i vårt fall skolfrågan. Men konkurrensen om uppmärksamhet och medieutrymme är förkrossande i en valrörelse, och tydligare prioriteringar hade kunnat underlätta för Folkpartiet att nå få stort genomslag i åtminstone någon ytterligare fråga.

Pensionerna och miljön var stora frågor före valrörelsen, men inte under perioden augusti–september. Däremot var sjukförsäkringen avgörande för väljarströmmarna under den sista veckan. Den sista veckans intensiva debatt om sjukförsäkringen drabbade även Folkpartiet. Debatten ledde till att Folkpartiets förmåga att locka väljare från Socialdemokraterna försvagades och innebar också märkbara nettoförluster från Alliansen till de rödgröna. Dessutom tappade vi kraft i den egna kampanjen och hamnade på defensiven de sista dagarna. Det var sjukförsäkringsfrågan som avgjorde att Alliansen inte fick egen majoritet i riksdagen.

När sjukförsäkringsfrågan blev stor under den avgörande slutveckan framstod regeringen till en början som lätt överrumplad. Det är viktigt att konstatera att omläggningen av sjukförsäkringen var nödvändig, men att Alliansen också måste vara lyhörd för den kritik som finns gentemot delar av reformen. Vår bedömning är att om debatten om sjukförsäkringen skötts på bättre sätt hade nettoflödet från Socialdemokraterna till Folkpartiet kunnat bli ännu starkare än vad som nu blev fallet.

I ett politiskt landskap där det råder samling mot mitten, och där det blir allt svårare för väljarna att se skiljelinjerna mellan de borgerliga partierna, är konkurrensen oerhörd. Folkpartiet har sedan lång tid en lättrörlig väljarbas, och många allmänborgerliga mittenväljare har Folkpartiet som ett av flera alternativ. Detta mönster fanns också i årets val, där många väljare uppfattade att trösklarna mellan de borgerliga partierna närmast var obefintligt låga. Bakom den relativt måttliga förändringen av Folkpartiets valsiffror ligger därför ett stort in- och utflöde av väljare som rör sig friskt mellan partierna. Hälften av våra väljare i årets val har vi lyckats värva från andra partier eller från soffan. Men vi har också förlorat hälften av de väljare som gav Folkpartiet sitt stöd i 2006 års val.

Det är ingen självklarhet att ett parti uppfattas som ett intressant alternativ för stora grupper mittenväljare bara för att det positionerar sig i det politiska mittfältet. Folkpartiets styrkeperioder har sammanfallit med att vi kunnat bredda väljarbasen, dvs. skapa en stor andel väljare som kan tänka sig att rösta på partiet. Detta kan låta som en självklarhet, men ett politiskt parti kan också välja att bygga en styrkeposition genom att åstadkomma en hög mobilisering inom en smal väljargrupp. För Folkpartiets del har den senare vägen inte varit ett framkomligt alternativ.

Vi konstaterar att det också i valet 2010 var många väljare som uppgav Folkpartiet som ett av flera alternativ. Det är i grunden en styrka. Men kombinationen av en låg andel kärnväljare och en lättrörlig väljarkår gör Folkpartiet utomordentligt sårbart. Vi behöver alltid anstränga oss extra mycket för att visa på de särskilda fördelarna med en röst just på vårt parti.

SVT:s valundersökning pekar på att Folkpartiet drar väljare från Moderaterna och Socialdemokraterna, men i årets val tappade väljare till Centerpartiet, Kristdemokraterna och Miljöpartiet. Utbytet mellan Folkpartiet och Vänsterpartiet brukar vara försumbart och var det också i årets val.

Folkpartiet och Moderaterna har oftast fungerat som kommunicerande kärl: stora framgångar för det ena partiet motsvaras av lika stora tillbakagångar för det andra. Så var det i Folkpartiets framgångsval 2002 som hängde samman med att 5 procentenheter av väljarkåren bytte från Moderaterna till Folkpartiet, och likaså i Moderaternas framgångsval 2006 då en lika stor förskjutning skedde i motsatt riktning. Också inför årets val finns det undersökningar (t.ex. från Demoskop i mars 2010) som bekräftade att Moderaternas främsta potential till att vinna nya väljare fanns just hos Folkpartiet.

Sett i detta ljus är det uppseendeväckande att Folkpartiet håller ställningarna samtidigt som Moderaterna ökar till rekordnivåer som inget borgerligt parti varit i närheten av sedan mellankrigstiden. Trots att Moderaterna är valets stora segrare gör Folkpartiet rentav en blygsam nettovinst av väljare från Moderaterna, enligt SVT:s valundersökning 0,2 procentenheter. Detta hade varit en prestation för vilket parti som helst, men det är extra remarkabelt för Folkpartiet med tanke på det traditionella mönstret för väljarströmmar mellan dessa två partier.

Att Folkpartiet lyckades hålla Moderaterna stången illustreras också av att det sammantagna röstetalet för Moderaterna och Folkpartiet ligger på en historiskt hög nivå, 37,1 procent. Man får gå tillbaka till junivalet 1958 för att hitta lika höga siffror.

För tredje riksdagsvalet i rad gör Folkpartiet nettovinster av väljare från Socialdemokraterna, i år 0,2 procentenheter av väljarkåren. Bakom detta ligger enligt vår bedömning Folkpartiets trovärdighet i främst skolfrågor men också integrationsfrågor, kombinerat med ett högt förtroende för Alliansregeringen. Även Folkpartiets kärnkraftsvänliga linje tycks ha bidragit till framgångar i vissa basindustrilän. Sedan riksdagsvalet 2002 har två procentenheter av väljarkåren bytt från Socialdemokraterna till Folkpartiet, vilket alltså i sin tur motsvarar att maktförhållandena mellan blocken förändras med fyra procentenheter.

I årets val uppvägs dock nettovinsten på 0,2 procentenheter från Socialdemokraterna av en lika stor nettoförlust till Miljöpartiet. Detta är ett nytt fenomen; varken 2002 eller 2006 förekom några nettoflöden alls mellan Folkpartiet och Miljöpartiet.

Vår bedömning är att den ökade rörlighet mellan partierna som uppstått under mandatperioden hänger samman med ett bredare komplex av värdeladdade frågor som inte bara har med miljöpolitik att göra. Integritetsfrågorna – som alltid engagerar liberalt tänkande människor långt utanför partileden – exploderade i den offentliga debatten 2008 och höll sig levande en lång tid därefter.

I flera sakfrågor (Ipred, FRA) fanns en tydlig konflikt mellan Miljöpartiets oppositionspolitik och den linje som Alliansregeringen efter svåra förhandlingar lade fast. Dessa debatter sammanföll dessutom i tiden med en nyväckt nyfikenhet på Miljöpartiet från massmedierna inför EU-valet 2009, efter att Miljöpartiet släppt sitt gamla krav på svenskt utträde ur unionen, och följdes sedan av en intensiv debatt om klimatfrågor. Ett växande förtroende och intresse för språkröret Maria Wetterstrand bidrog sannolikt också.

Flödena mellan FP och MP blev alltså ändå relativt måttliga, trots att Miljöpartiet växte med två procentenheter. I takt med att det uppenbarades för väljarna att Miljöpartiet har en stark vänsterprägel på sin politik och håller fast vid en tillväxtfientlig syn på ekonomin, så förlorade partiet i dragningskraft hos många liberalt sinnade väljare. Det största tillflödet till Miljöpartiet kom i stället från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Centerpartiet.

Vi bedömer ändå att det inte var ett engångsfenomen att förhållandevis stora väljargrupper stod i valet och kvalet mellan Folkpartiet och Miljöpartiet. Detta är något Folkpartiet måste förhålla sig till framöver. Vad särskilt gäller yngre väljare bör det noteras att en del av konkurrensen mellan Folkpartiet och Miljöpartiet aldrig kommer att utläsas i analyser av väljarströmmar. När en ung och politiskt intresserad människa tvekar mellan liberalismen och en annan politisk idéströmning, men i slutänden väljer bort liberalismen, syns detta aldrig i tabellerna som en förlorad potentiell folkpartist.

Folkpartiet gjorde vissa nettoförluster till Centerpartiet och Kristdemokraterna, 0,4 respektive 0,2 procentenheter. Dessa väljarströmmar utlöstes i ett sent skede i valrörelsen, och vår bedömning är att de främst har sin grund i att Folkpartiet drabbades av det stödröstningsfenomen som innebar att M- och FP-sympatisörer stödröstade på Centerpartiet och Kristdemokraterna. Folkpartiets nettotapp på grund av stödröstning är dock mindre än Moderaternas, men i relation till partiets storlek var det ändå väsentligt. Det finns flera faktorer som stödjer vår bedömning att stödröstningen var en viktig orsak till väljarförlusterna till Centerpartiet och Kristdemokraterna.

Till att börja med inträffade dessa förluster plötsligt och sent under valrörelsen, samtidigt som det pågick en intensiv diskussion om risken för att något av dessa partier skulle falla under fyraprocentsspärren. Mot detta argument går det naturligtvis att invända att överströmningen helt enkelt berodde på att dessa två partiers valkampanjer var särskilt framgångsrika när det gällde att locka över folkpartister. Det som dock talar emot en sådan invändning är att detta i så fall borde ha gett avtryck i bruttoflödena mellan partierna – alltså att Centerpartiet och Kristdemokraterna lockat tillbaka gamla väljare som tillfälligt gått över till Folkpartiet. Någon sådan tendens går dock inte att utläsa; tvärtom tycks väljarförlusten till C och KD härröra från tidigare FP-väljare som i ett sent skede bestämmer sig för att byta parti, samtidigt som alltså FP behåller de bruttovinster som tidigare erhållits från C och KD.

I Novus valdagsmätning framkommer också att andelen taktikväljare i årets val var särdeles hög för just Centerpartiet och Kristdemokraterna. Novus-mätningen ger vid handen att 11 procent av väljarna av taktiska skäl lade sin röst på ett annat parti än det som de egentligen tycker bäst om. Andelen taktikröster för Centerpartiet ligger på 30 procent och för Kristdemokraterna på hela 37 procent. Inget annat av de sju gamla riksdagspartierna kommer i närheten av sådana siffror.

Ett tillkommande argument är att det i väljarnas ögon dök upp flera tunga argument för stödröstning just under valrörelsens slutskede, alltså när väljarflödena från FP till C och KD utlöstes. Både Centerpartiet och Kristdemokraterna hade opinionssiffror under 5 procent i tre mätningar under september månad. Den sista mätningen där Centerpartiet låg under 5 procent publicerades den 12 september, alltså en vecka före valet.

Det kan vidare noteras att stödröstningen, enligt de kompletterande upplysningar som valanalysgruppen inhämtat om den ovannämnda Novus-undersökningen, var särskilt stor i Stockholmsområdet. Det var också enbart i Stockholmsområdet som Centerpartiet och Kristdemokraterna gick framåt i riksdagsvalet. I övriga delar av landet backade partierna.

För att undvika missförstånd vill vi framhålla att detta inte ska tolkas som att vi menar att taktikröstning är en uttömmande förklaring till alla väljarrörelser som i valspurten gick till C och KD från övriga borgerliga partier. Däremot menar vi att taktikröstningen i årets val var ett faktum och att det påtagligt påverkade även Folkpartiets siffror.

Vi vågar inte uttala någon säker åsikt om Folkpartiet skulle ha klarat plussiffror i riksdagsvalet om inte stödröstningen hade förekommit. Det vore inte heller särskilt konstruktivt att fastna i det resonemanget – ett visst mått av taktikröstning förekommer i alla valrörelser och kommer med säkerhet också att inträffa 2014.

Till Sverigedemokraterna registreras en nettoförlust på 0,1 procentenheter. Före detta folkpartistiska väljare bidrog alltså inte i nämnvärd omfattning till Sverigedemokraternas valframgång; detta parti hämtade i stället främst väljare från Socialdemokraterna, Moderaterna, partierna utanför riksdagen samt sofflocket.

Vi konstaterar att sakfrågorna också i årets val var viktigare än personen, men att personen ändå är långt ifrån oviktig. Under de senaste valen har vi kunnat iaktta en trendmässig ökning av andelen väljare som uppger att partiledaren har stor betydelse för valet av parti. Denna ökning fortsatte i år, och även för Folkpartiets del är det nu fler väljare än tidigare som säger att partiledaren haft stor roll för partivalet. De mätningar som gjordes i samband med partiledarutfrågningar och slutdebatter visar också att Jan Björklund gjorde mycket bra ifrån sig. Vi vill ta tillfället att ge en eloge till vår partiledare för en bra första riksdagsvalrörelse där han tog för sig i debatten och syntes väl i konkurrensen med övriga partiers ledande företrädare.

6 Rekommendationer för framtiden

Från riksdagsvalet 2010 till Europavalet i juni 2014 är det tre år och nio månader. Aldrig tidigare sedan Sverige blev en demokrati har det gått så lång tid mellan två allmänna val (folkomröstningar inräknat). Detta skapar unika möjligheter för ett långsiktigt förnyelsearbete, med sikte på ett starkare folkparti och återvald Alliansregering 2014. Men då måste tiden fram till dess användas på rätt sätt.

När partipolitiskt aktiva diskuterar hur det egna partiet ska öka sitt väljarstöd, och därmed möjligheterna att få genomslag för sina idéer, är det lätt att snegla tillbaka på tidigare framgångsval. Men det går aldrig att kliva ner två gånger i samma flod. Sverige har förändrats i grunden sedan Folkpartiets succéval 2002, och även Folkpartiet självt har förändrats. Gamla stridsfrågor har sjunkit tillbaka och nya samhällsproblem har trätt i förgrunden.

Det vore förmätet av oss att redan nu formulera receptet för ett starkare Folkparti i EU-valet juni 2014 och riksdagsvalet i september samma år. Men vi tror att det går att uttala sig om vilka förutsättningar som kommer att råda.

Till att börja med kommer inrikespolitiken att präglas av en annorlunda grundsyn på hur en svensk regering ser ut. I valet 2006 var Alliansen ett fräscht men oprövat alternativ. I valet 2010 skrev Alliansen på nytt historia genom att, som första borgerliga regering i svensk demokratisk historia, kunna regera vidare efter ett riksdagsval.

I valet 2014, däremot, kommer en borgerlig regering att vara något vardagligt. Strax före valdagen kommer Alliansen att fira sin tioårsdag. Stora årskullar unga väljare kommer att ha format sin syn på politik utan att under sina ungdomsår ha upplevt något annat än en borgerlig regering.

De borgerliga partiernas regeringsduglighet kommer att tas för självklar 2014. Det stora frågetecknet kommer i stället att handla om huruvida det finns något trovärdigt regeringsalternativ vänsterut. Alliansens höga trovärdighet kommer att vara en styrka att vårda gemensamt, men denna styrka gör också att de enskilda Allianspartierna får större utrymme att formulera en egen ståndpunkt utan att detta nödvändigtvis upplevs som ett hot mot Alliansen. Alliansen ska värnas, men om den leder till att partierna endast blir synliga på de områden där de har ministerposter riskerar den att undergräva sin egen framgång. Allianssamarbetets dragningskraft bland väljarna bygger på skapas av den bredd och dynamik som ligger i att alla fyra partier bidrar till helheten. För att åstadkomma detta måste varje parti kunna göra en självständig analys av de stora samhällsproblemen. Detta är en av grundförutsättningarna för Folkpartiets uppdrag i valet 2014.

Vidare kommer globaliseringen – i ekonomisk, ekologisk och social bemärkelse – att fortsätta utsätta Sverige för ett enormt förändringstryck. I den svenska samhällsdebatten diskuteras globaliseringen vanligen ur ett ekonomiskt perspektiv, men om man breddar perspektiven märks det tydligt att alla de stora framtidsutmaningar som vårt land ställs inför hänger ihop med vårt ökade utbyte med världen utanför Sverige. Det gäller miljön, migrationen, brottsligheten och den sociala sammanhållningen, för att nämna några exempel.

Klimathotet, hotet mot den biologiska mångfalden och hotet mot havsmiljön har internationella orsaker och går inte att lösa utan internationellt samarbete. De rivna gränshinder som underlättar en dynamisk utrikeshandel skapar också ökat spelrum för den grova internationella brottsligheten.

De ökande sociala spänningarna och den växande rasismen i många europeiska länder har delvis sin grund i den ekonomiska krisen. När vissa upplever att de själva förlorar på samhällsförändringarna medan fördelarna hamnar någon annanstans är det lätt att hemfalla åt ett vi-och-dem-tänkande.

Men främlingsfientliga grupper har även hämtat sin näring i människors behov av gemenskap och identifikation i en snabbt föränderlig värld. Sverige har på relativt kort tid gått från att vara ett land med få invandrare till ett land där många har rötterna utomlands. Det är ett misslyckande för demokratiska, icke-rasistiska krafter att vissa människor i det läget vänt sig till främlingsfientlighet. När det blir allt mer naturligt att människor flyttar mellan länder behövs det mer av diskussion om de grundläggande värden som håller ihop samhället och skapar sammanhållning mellan landets invånare, oavsett var dessa råkar vara födda eller vilken religion eller hudfärg de har.

Globaliseringen bär med sig enorma framtidsmöjligheter, men även utmaningarna är enorma. När vi blickar framåt mot valet 2014 och tiden därefter är det viktigt att besinna att många människors grundläggande känsla inför framtiden inte är hopp utan oro. För många människor framstår framtiden som ett hot snarare än ett löfte.

När ett politiskt parti ska förhålla sig till detta finns det två fällor som måste undvikas. Den ena är att hemfalla åt en glättig och tillrättalagd framtidsvision. Den andra är att ägna så mycket tid åt faror och eländesskildringar att det inte finns något utrymme kvar att berätta om de möjligheter som trots allt är fler och större.

Vi i Folkpartiet har en tradition av att vara goda problemlösare, och vi har därför inte dragit oss för att tala om utmaningar som måste hanteras. Vi har bidragit till att lyfta upp klimathotet som en ödesfråga och vi har pekat på farorna med den misslyckade svenska integrationspolitiken. Vi ska fortsätta att lyfta fram de samhällsproblem som måste bemästras. Men vi behöver också bli ännu tydligare med att berätta om den optimism som är basen för en liberal politik.

Vi vill förbättra integrationen – därför att vi gillar invandring.

Vi vill rusta Sverige för globaliseringen – därför att vi tror på Sveriges möjligheter i en gränslös värld.

Vi vill satsa på ny teknik – därför att den kan hjälpa oss att möta klimathotet och andra utmaningar mänskligheten står inför.

Svensk politik behöver ett stärkt liberalt parti som erbjuder en positiv framtidsvision och som erbjuder ett löfte om förberedelse inför framtidens utmaningar. Det är en naturlig roll för Folkpartiet att gå i spetsen för en politik som gör Sverige till en vinnare i globaliseringen.

En politik för Sverige ska bli vinnare i globaliseringens tid innebär att vi tar tillvara och utvecklar människors kreativitet genom en offensiv företagar-, kultur- och kunskapspolitik. De välståndsbildande krafterna måste värnas.

Ett Sverige öppet för omvärlden måste också präglas av tolerans. Den enskildes livsval är för samhället ointressant så länge det inte kränker andras frihet.

Sverige måste också vara aktivt i internationella sammanhang, välkomna migration och ingå i EU-samarbetets kärna. Öppenhet mot omvärlden är ett genuint liberalt värde, men också något som är typiskt svenskt. Det var tack vare öppenhetens dynamik som Sverige kunde göra resan från fattigdom till välstånd.

Men öppenheten har också sina fiender. Runt om i Europa har främlingsfientliga partier tagit plats i parlament, men det är först nu det skett i Sverige. Låt oss därför i detta sammanhang också ägna visst utrymme åt hur det politiska landskapet inför 2014 kommer att se ut med tanke på att Sverigedemokraterna då för första gången går till val som riksdagsparti.

Den idémässiga skillnaden mellan Folkpartiet och Sverigedemokraterna är total. Folkpartiet ska vara glasklart i toleransfrågor och alltid stå upp för öppenhet och lika rättigheter. Men vi ska göra mycket mer än så.

I diskussionen om SD:s framgångar måste frågan också ställas varför de kom in i riksdagen först nu och varför de varit mindre framgångsrika än sina systerpartier i övriga Europa. Ett intressant faktum är att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen i en tid då Socialdemokraterna förlorade sin ställning som statsbärande parti. Den protest mot upplevda orättvisor som Socialdemokraterna tidigare fångat upp kan nu delvis ha manifesterats i ett ökat stöd för Sverigedemokraterna. SD samlar förvisso främlingsfientliga väljare, men många av dem som röstar på SD gör det inte främst på grund av främlingsfientlighet, utan snarare för att de vill protestera mot samhällsproblem som andra partier inte tar på allvar.

Av Folkpartiets framgångar i Landskrona finns lärdomar att dra. Flera av SD:s starkaste fästen är likt Landskrona kommuner som har varit tungt beroende av traditionell industri men som har drabbats av svåra utmaningar i en globaliserad värld.

Folkpartiets framgångar i Landskrona har flera förklaringar. Det handlar om ett starkt stöd för Torkild Strandberg personligen och om ett framgångsrikt kampanjarbete. Det handlar också om att Folkpartiet och Strandberg valt, och under längre tid hållit fast vid, en tydlig strategi där man strävar efter att göra en egen seriös analys av stadens utmaningar och ger liberala svar på dessa. Man blundar inte för problem, i stället gör man något åt dem.

Folkpartiet i Landskrona tar samhällsproblem på allvar och svarar på de frågor Landskronaborna vill ha svar på. Det är viktigt för Landskrona som kommun, men dessutom bra för Folkpartiet. Det kan också konstateras att stödet för SD sjönk kraftigt i Landskrona medan det ökade i övriga landet.

Inför 2014 blir det en ännu viktigare uppgift för liberalismen att värna det öppna samhället gentemot de främlingsfientliga krafter som verkar för slutenhet och etnisk sortering. Men det öppna samhället utmanas också av andra krafter som vill motsatsen till öppenhet, såsom den organiserade brottsligheten och den militanta islamismen. Vår bedömning är att den bästa vägen framåt för öppenhetens vänner är att identifiera de samhällsproblem som är extremismens grogrund – och erbjuda bättre lösningar utifrån en fast liberal värdegrund.

Folkpartiet går in i den nya mandatperioden parlamentariskt lätt försvagade, men med en relativt stark politisk position. Vi har högt förtroende inom skolpolitiken och gott förtroende inom vissa andra sakfrågor, bland annat integrationen. Dessa styrkor måste vårdas. Det är viktigt att Folkpartiet fortsätter hålla greppet om skolfrågan och att vi också befäster initiativet i integrationspolitiken. Våra huvudfrågor är tillgångar för partiet – men de behöver breddas och sättas in i ett djupare sammanhang.

Ibland hörs anklagelsen att Folkpartiet blivit detsamma som ett skolparti. Den beskrivningen är inte rättvis, men den innehåller dock ett korn av sanning. Samtidigt är det just i Folkpartiets framgångsrika hantering av skolpolitiken som det går att hämta vägledning om hur vi kan lyckas nå ut bättre med vår politik på andra områden.

Vi behöver bli bättre på att formulera en huvudberättelse som fångar in det unika som den organiserade liberalismen kan bidra med för att lösa dagens stora samhällsutmaningar. En avgörande framgångsfaktor för Folkpartiets skolpolitik är att de enskilda förslagen hela tiden har varit djupt förankrade i en bredare och mer genomarbetad berättelse om vart skolan är på väg eller borde vara på väg. På samma sätt behöver vi lyfta fram den övergripande historien på fler områden.

På de flesta politikområden råder det ingen brist på goda förslag från folkpartistiskt håll. Men vi behöver bli bättre med att förklara vad som är den gemensamma nämnaren och hur dessa idéer hänger ihop med vår berättelse om i vilken riktning Sverige borde utvecklas.

När det blir trångt mellan partierna på vänster–högerskalan, som i mångt och mycket handlar om ekonomi och plånboksfrågor, är det viktigt att även utnyttja det utrymme som finns i andra politiska dimensioner för att visa på ideologiska skillnader. Det finns många djupt värdeladdade frågor där Folkpartiet inte har en mittenposition utan en ytterposition som ger oss möjlighet att lyfta fram liberala värderingar. Det är av största vikt att Folkpartiet syns också i dessa frågor, inte bara i valrörelsen 2014 utan under hela den mandatperiod som nu tar sin början.

Våra framgångar inom skolpolitiken hänger samman med att vi effektivt har kunnat använda en verklighetsbaserad debatt för att också lyfta fram centrala värderingar. Men i årets valrörelse fick vi inte – eller tog oss inte – tillräckligt utrymme för att också använda andra enskilda sakfrågor som markörer av djupare liggande liberala värderingar. I Europavalet 2009 kunde Europatanken användas framgångsrikt som en sådan ideologisk markör, men den europeiska ekonomiska krisen gjorde den frågan svår att använda i årets val. Äldrefrågorna hade kunnat vara en sådan fråga, men användes i första hand som sakfråga och inte som värderingsbärare. Några andra områden där Folkpartiet som liberalt parti möts av höga förväntningar är integritetsfrågor, handikappolitik, jämställdhet, antirasism och hbt-politik. Listan kan enkelt göras längre och innehåller som synes både breda, vardagsnära frågor och frågor som kan uppfattas som något smalare.

Valanalysgruppen konstaterar att vi på samtliga dessa områden gick in i valrörelsen med en väl genomarbetad politik. Men vi kan inte ta för givet att liberala kärnväljare vet om detta. Det finns utrymme för att göra mer för att påminna om att Folkpartiet alltid finns där när det gäller, när liberala kärnvärden är hotade.

Denna analys handlar främst om riksdagsvalet. Men vi kan konstatera att det finns en hel del intressanta resultat också i kommun- och landstingsval. Ett faktum som partiet bör analysera vidare är att det bland Folkpartiets tjugo starkaste fästen i kommunvalet finns flera orter som traditionellt inte skulle betraktas som typiskt folkpartistiska. Landskrona är ett exempel, Skinnskatteberg ett annat, liksom Tibro, Kristianstad och Munkfors. Andra intressanta inslag i kommunvalet är starka FP-framgångar i kommuner som Vellinge och Täby där Moderaterna tidigare dominerat starkt. Skillnaden i väljarstöd mellan storstad och övriga landet har också minskat, samtidigt som Folkpartiet har gått framåt i ett stort antal kommuner och riksdagsvalkretsar.

Det finns alltså en bördig jordmån för Folkpartiet inför 2014. Men det är vi själva som måste hjälpa den liberala plantan att växa. Det arbetet börjar nu.

Politiska rekommendationer

1. Den politiska inriktningen

Folkpartiet är ett tydligt borgerligt parti som verkar för att de liberala idéerna stärks inom Alliansen. Folkpartiets politik ska vara inriktad på de breda, vardagsnära frågorna och fortsatt ha skolan som viktigaste fråga. Vår uppfattning är att det finns ett brett stöd i Folkpartiet för den strategi av breddning och vardagsförankring av politiken som successivt växt fram de senaste åren. Att vi är ett ideologiskt parti hindrar inte att Folkpartiet också ska vara folkligt, tydligt och gärna kontroversiellt.

Kopplingen mellan personlig frihet och solidaritet med andra är en viktig del av Folkpartiets liberala själ. Folkpartiet ska fortsätta kombinera ett starkt engagemang för liberala kärnvärden som mänskliga rättigheter och det glömda Sverige, med att vara en tydlig röst för de välståndsbildande krafterna och ökad personlig frihet under ansvar. För oss ligger det ingen motsägelse i att den enskilde så långt som möjligt förväntas ta ansvar för sin egen tillvaro och att vi samtidigt står upp för solidaritet med utsatta. Detta är tvärtom socialliberalismens credo.

2. Det är dags för ett nytt partiprogram

Folkpartiets nuvarande partiprogram antogs 1997 och är präglat av det samhällsklimat som rådde efter Berlinmurens fall och 1990-talskrisen. Det är hög tid att ge den svenska liberalismen chans att formulera en ny huvudberättelse som tar sin utgångspunkt i de utmaningar som det svenska samhället står inför på 2010- och 2020-talen. Det är därför dags för en ny genomgripande programrevision.

Processen fram till ett nytt partiprogram bör vara bred och involvera människor i hela partiet men också utanför partiet. Det finns gott om liberalt tänkande människor utan partibok som vill bidra till att göra Sverige mer liberalt. Använd expertpaneler, öppna samråd och sociala medier för att släppa in så många röster som möjligt i det samtal som så småningom ska utmynna i ett nytt partiprogram. Öppenhet i programprocessen gör att FP de närmaste åren kan bli ett kraftcentrum för kvalificerad och intressant liberal idédebatt. Vår bedömning är att ett sådant arbete också tydliggör Folkpartiets berättelse om hur Sverige kan bli ett ännu bättre land att leva i.

3. Folkpartiet behöver stärka förmågan till egen samhällsanalys

Att ett liberalt parti så starkt förknippas med skolfrågan är naturligt och en stor tillgång. Skolfrågan är fortsatt avgörande för Folkpartiet, men förutsättningarna för skoldebatten kommer att förändras. 2014 har Folkpartiets partiledare haft ansvar för utvecklingen av utbildningssystemet i åtta år. Vi menar att Folkpartiet måste hålla fast vid att skolfrågan har högsta prioritet men att vi bör dra större nytta av sambandet mellan skolan och andra samhällsfrågor. Utifrån utbildningspolitiken kan kopplingar göras såväl till ungdomars uppväxtvillkor, arbetsmarknadens funktionssätt som till framsteg i forskningen om människans överlevnadsvillkor, för att nämna några exempel.

Ett liberalt parti har ett stort och brett uppdrag. Vi skapades inte för att förbättra några särintressens villkor. En angelägen uppgift är att ta en starkare position inom fler politikområden än i dag, inte minst de områden som kan räknas som samhällsbärande såsom ekonomisk politik, rättspolitik och utrikespolitik. Förnyelsen av partiets socialpolitik behöver fortsätta, och miljöpolitiken bli bättre på att fånga upp de frågor som är särskilt angelägna för invånare i stora städer.

Det är egentligen förvånansvärt att ett parti av Folkpartiets nuvarande storlek kan vara så dominerande i en för väljarna så viktig sakfråga som skolan. Detta ska man komma ihåg när man diskuterar behovet av att partiet breddas. Bakom Folkpartiets framgångar i skolfrågan ligger ett mycket långsiktigt arbete. Att bygga stort förtroende i en sakfråga kräver uthållighet, arbete, en

egen analys och strategisk förmåga. För att Folkpartiet ska få ökad synlighet i någon ytterligare huvudfråga krävs alltså att partiledningen tidigt under mandatperioden pekar ut detta område som prioriterat, skapar en långsiktighet i valet av talesperson och ställer interna resurser till förfogande.

En strategi för att ge partiet bredd och tyngd måste börja med att stärka partiets förmåga till egen samhällsanalys. Framförallt på det ekonomiska området måste partiets kompetens stärkas: vi ska ha förmåga till en egen samhällsekonomisk analys. Därför bör partiet dels bli bättre på att knyta till sig forskare till exempel genom egna forskarpaneler, dels frigöra interna resurser till att anställa och att lägga utredningsuppdrag på personer med mycket hög kompetens inom ekonomi, juridik etc.

4. Allianssamarbetet framöver

År 2014 har Alliansen regerat i åtta år. Det är en naturlig utveckling att de fyra partierna successivt närmar sig varandra under sådana omständigheter. Risken finns att något allianssparti också kommande år kommer att balansera runt fyraprocentsspärren. Man kan därför förvänta sig att frågan om partistrukturen på nytt väcks inför 2014. Att Moderaterna rört sig mot mitten de senaste åren samtidigt som de liberala inslagen hos Centern förstärkts skulle kunna tala för strukturförändringar i partilandskapet på den borgerliga sidan. Samtidigt finns det avgörande skillnader mellan partier som plockar inslag ur den liberala idétraditionen och ett parti vars grundläggande uppgift är att förvalta och utveckla liberalismen i Sverige.

Vi vill betona vikten av att det alltid finns ett liberalt parti som står fritt från organiserade intressen, även i tider när liberalism inte framstår som lika populärt. I det svenska partiväsendet är det bara Folkpartiet som har till överordnat uppdrag att slå vakt om den liberala idétraditionen. Det vore att äventyra det uppdraget om Folkpartiet inte längre fanns. Folkpartiet bör däremot vara öppet för att bidra konstruktivt till en diskussion om valtekniska samarbeten inom Alliansen.

5. Arbeta med Folkpartiets framtoning

Att stärka bilden av Folkpartiet handlar framförallt om att ha en tydlig politisk profil och ha en sammanhängande berättelse om i vilken riktning samhället bör utvecklas. Men bilden av Folkpartiet sätts också av andra faktorer. Det kan gälla allt från hur man uppträder i valstugan och vem som företräder partiet på debatter i skolor till hur man uttrycker sin personlighet i en blogg eller vilka ord man använder för att beskriva samhällsproblem. Det behövs en ökad medvetenhet i hela Folkpartiet om hur vår egen framtoning påverkar väljarnas uppfattning om partiet.

Liberalismen är en bred idétradition, och liberal politik vinner på att sättas in i ett större sammanhang. Många av de enskilda förslag som presenteras av politiska partier kan uppfattas helt olika om de sätts in i ett längre resonerande samtal eller om de rycks ut och skruvas till i en rubrik. Detta är tydligt i exempelvis sjukförsäkrings-, skol- och integrationsdebatten. Oftast finns det inte utrymme i vanliga medier för den fördjupade diskussion som behövs.

Men väljarna är kloka och vet att det bakom ett slagkraftigt utspel måste finnas en genomtänkt analys för att utspelet ska vara trovärdigt. Den analysen måste vi kunna erbjuda. Partiet behöver bli bättre på att förklara hur våra förslag bottnar i liberala värderingar, men måste också stärka sin närvaro på arenor där det går att föra längre sammanhållande resonemang. Valanalysgruppen anser att arbetet med nytt partiprogram, rätt hanterat, kan vara ett värdefullt bidrag till detta.

Förutsättningarna för partiernas kommunikation med väljarna har radikalt förändrats och vi kan förvänta oss att förändringen tar ytterligare fart. Twitter, Facebook och bloggar kanske inte var så viktiga för vanliga väljare i detta val som många förutspådde, men slutsatsen är inte att politikers agerande i sociala medier är ointressant. Snarare ger sociala medier möjlighet till dialog och

fördjupad debatt, något som är viktigt i varje levande demokrati men som också ger möjligheter till ökad förståelse och mer nyanserade tolkningar av partiers förslag.

6. Väljarna måste kunna lita på demokratins infrastruktur

Årets val visar på betydande tekniska brister i valets genomförande. Det handlar om underbemannade lokaler för förhandsröstning, väljare som nekats att rösta därför att de felaktigt blivit avprickade, bortglömda förhandsröster som aldrig räknades, felaktigt hanterade budröster, organiserade valmöten i direkt anslutning till vallokaler och så vidare.

Med denna kritik vill vi inte föregripa någon slutsats om de valresultat som överklagats i vissa valkretsar. Den frågan ska hanteras i särskild ordning och är inte en politisk utan en juridisk fråga. Men vad som däremot är en politisk fråga är att valen behöver bli modernare och rättssäkrare. Det är inte acceptabelt att väljare inte kan lita på att de kan avlägga sin röst och få den ordentligt räknad. Folkpartiet bör vara pådrivande för en översyn av vallagen för att skapa större administrativ och teknisk säkerhet.

Frågan om valsystemets proportionalitet behöver också diskuteras vidare. När systemet med utjämningsmandat sjösattes inför valet 1970 hade Sverige fem riksdagspartier, och det ansågs då räcka med 39 utjämningsmandat för att säkerställa näst intill perfekt proportionalitet. Sedan 1991 har Sverige haft sju riksdagspartier, och i årets val ökade antalet till åtta. Med ett ökat antal partier i riksdagen urholkas valsystemets proportionalitet när utjämningsmandaten inte räcker till. Det bör diskuteras om antalet fasta riksdagsmandat bör minskas så att en motsvarande ökning av utjämningsmandaten kan åstadkommas.

Organisatoriska rekommendationer

Organisatoriskt fungerade Folkpartiets valkampanj bättre än någonsin. Men Folkpartiet behöver organiseras bättre också mellan valen. Det inre partiarbetet måste uppvärderas och förnyas. Det är viktigt att vårda både den politiska och den organisatoriska utvecklingen.

1. Sätt Folkpartiet på skolbänken

Att vara medlem i Folkpartiet innebär ett stort ansvar. Dels ingår man i ett sammanhang där viktiga frågor kring styrningen av Sverige – nationellt, regionalt och lokalt – avgörs. Dels är man delaktig i ansvaret för att förvalta, tolka och utveckla det liberala arvet. För att bättre rusta folkpartister att ta stort samhällsansvar bör en ny struktur för internutbildning byggas.

Steg för steg, från det att man blir ny medlem via uppdrag i nämnder och styrelser och ända upp till riksdagsuppdraget, ska den enskilde liberalen mötas av en utbildningsstruktur som ger fördjupade kunskaper i såväl samhällsanalys, liberal ideologi och politiskt hantverk. Kalla det gärna för en liberal akademi. Det måste finnas tydligare interna förväntningar på att partiföreträdare måste ha genomgått viss utbildning för att alls komma ifråga för vissa typer av uppdrag. Partistyrelsen bör utse en arbetsgrupp med uppdrag att tillsammans med externa intressenter utforma en långsiktig utbildningsplan och en ny struktur för internutbildning.

2. Professionalisera organisationen

Det behövs mer av professionalism och samordning. I dag finns det inga tydliga kravspecifikationer på vad som förväntas av dem som tar uppdrag i partiet. Tydligt formulerade måldokument och handböcker skulle, tillsammans med de utbildningsinsatser som föreslås ovan, innebära att det lokala organisationsarbetet underlättades och kvalitetssäkrades.

Folkpartiet ska vara en bra arbetsgivare. Det ska vara spännande att arbeta hos oss. Vi ska också vara ett parti som lockar samhällsbärare att engagera sig ideellt. Den som är intresserad av politik och har liberala värderingar ska finna Folkpartiet som ett intressant sammanhang att utvecklas och växa i.

Folkpartiet fungerar i dag som en federation där länsförbunden har stort självstyre. Det är på många sätt en stor fördel, men det finns också nackdelar, inte minst i de delar av landet där partiets organisatoriska bas är svag. Exempelvis tar arbetsgivaransvaret mycket kraft i länsförbunden.
I god tid inför landsmötet 2011 måste det därför göras en organisationsöversyn för att överväga centralisering eller regional samordning av vissa viktiga funktioner som måste fungera i hela landet. En sådan förändring kan inte genomföras utan en motsvarande ekonomisk översyn.

Framsteg har gjorts de senaste åren med att knyta ihop Europaparlamentariker, riksdagsledamöter och lokala företrädare. Valrörelsen 2010 var på det sättet bättre än tidigare valrörelser (EU-val undantagna). Det är viktigt att nu bygga vidare och ytterligare knyta ihop partiets olika organisationsnivåer. Detta ska inte enbart gälla partiets anställda utan handlar också om ökad samverkan mellan rikspolitiker och lokalpolitiker.

Ett professionellt partiarbete handlar också om styrning och utvärdering. Vi noterar att det är relativt sällsynt inom den liberala partiorganisationen med mätbara och externt utvärderingsbara mål för den egna verksamheten. En tydligare målstyrning med på förhand definierade inriktningsmål och nyckeltal skulle sannolikt bidra till att få ut mer verksamhet för resurserna i form av tid och pengar.

3. Gör Folkpartiet öppnare

Partistrukturer utmanas av samhällsförändringar, och partier som inte är öppna för förändring kommer att gå under. Försöket med volontärer under valrörelsen 2010 var ett bra initiativ som bör utvecklas. Vi måste också bli bättre på att använda sociala medier i såväl intern som extern kommunikation.

Det måste bli enkelt att bli medlem i Folkpartiet, och såväl nya som gamla medlemmar ska uppmuntras att bidra med den kunskap de bär med sig in i partiarbetet. Sådan kunskap får inte heller förloras bara för att en medlem flyttar över en kommun- eller länsgräns. Rutinerna på detta område måste ses över. Här kan ny teknik sannolikt underlätta. Varför inte erbjuda någon form av digital meritförteckning för medlemmar som – oavsett om de har förtroendeuppdrag eller ej – vill erbjuda sina kunskaper på olika områden?

Partistyrelsen bör särskilt överväga möjligheten att införa ett professionellt insamlingssystem för att underlätta för sympatisörer som vill bidra till Folkpartiet. Det vore ett sätt för människor med liberalt engagemang att bidra till arbetet utan att nödvändigtvis vara medlem. Också andra former av engagemang bör uppmuntras för dem som inte vill vara medlemmar i ett politiskt parti, i det arbete med nytt partiprogram som vi föreslår, bör människor utanför partiet få möjlighet att bidra.

Partiet bör också se över och stärka de liberala nätverken. Gröna liberaler visar hur nätverksformen kan användas för att utveckla, förankra och saluföra liberal politik. För att stärka det interna arbetet med integrationsfrågor och samtidigt bredda ytorna till människor utanför partiet med integrationsengagemang bör partiet lyfta Liberal Mångfald till nätverksstatus i stället för samverkande organisation. Så sänks också trösklarna för nya människor att engagera sig för ett liberalt samhälle.

4. Stärk kopplingen till ungdomsförbundet

Liberala ungdomsförbundet är inne i en stark tillväxtfas. Det är viktigt att Folkpartiet på alla sätt bidrar till att denna positiva trend fortsätter. Samtidigt kan vi konstatera att övergången från ungdomsförbund till partiet inte är en självklarhet: många som blir för gamla för Luf eller Liberala studenter (som verkar som nätverk inom Luf) lämnar i stället politiken helt.

Folkpartiet och Liberala ungdomsförbundet bör inleda överläggningar för att åstadkomma ömsesidiga strukturförändringar som bland annat gör det lättare för unga liberaler att ta klivet över till Folkpartiet. Eftersom sådana strukturreformer också kan kräva stadgeändringar bör denna process vara färdig i god tid före landsmötet respektive Luf-kongressen år 2011.

En nyhet i årets val var en särskild satsning under namnet Unga Folkpartiet. Det är vår bedömning att denna satsning var framgångsrik och värd att bygga vidare på.

5. Förnya nomineringsprocessen

Folkpartiet bör se över rutinerna för de interna val som görs. Nomineringskommittéer och valberedningar spelar en så viktig roll för partiet att partistyrelsen bör överväga nationella riktlinjer. I valberedningens arbete bör också tydligt ingå att försäkra sig om att kandidater är förberedda på den granskning som media med all rätt genomför av dem som väljs till förtroendeuppdrag.

De försök med provval via nätet som gjorts i vissa länsförbund inför årets val har fallit väl ut. Det har visat sig mycket lyckat på så sätt att deltagandet ökat och administrationen minskat. Det bör övervägas att inför nästa val erbjuda hela partilandet att genomföra nomineringsprocess och provval via nätet.

Vid nästa riksdagsval bör också en särskild riksvallista övervägas som komplettering till de valkretsvis fastställda listorna. En sådan kan fastställas av ett partiråd och användas gentemot utlandsröstande eller för att lyfta fram nationella kandidater med särskilt högt förtroende i vissa sakfrågor eller hos vissa väljargrupper. En riksvallista har både för- och nackdelar, men särskilt för de områden i Sverige där Folkpartiet traditionellt har svårt att ta riksdagsmandat vore en gemensam nationell lista en styrka. Om en riksvallista inte antas bör det som ett alternativ övervägas regionala riksdagslistor för angränsande valkretsar på de håll i landet där det finns stöd för detta.

7 Förslag till beslut

Valanalysgruppen föreslår partirådet besluta:

1 att uttala som sin mening att processen bör starta för att ta fram ett nytt partiprogram

2 att uppdra åt partistyrelsen att inleda överläggningar med Liberala ungdomsförbundet om hur bland annat övergången mellan Luf och Folkpartiet kan förbättras

3 att uppdra åt partistyrelsen att lägga valanalysgruppens politiska och organisatoriska rekommendationer till grund för det fortsatta förnyelsearbetet

4 att uppdra åt partistyrelsen att återrapportera till landsmötet 2011 om hur valanalysgruppens rekommendationer har beaktats